

Вітаємо зі 143-ю річницею Матері-“Прогвіти”!

Сьогодні, 8 грудня, з цієї нагоди у Києві відбудеться сесія Головної Ради ВУТ “Прогвіти” імені Т. Г. Шевченка, круглий стіл в Укрінформі та святковий літературно-мистецький вечір о 18 годині в Будинку кіно (вул. Саксаганського, 6).

Долучайтесь, прогвіти і симпатки “Прогвіти”!

ПЕРЕЯСЛАВСЬКА ОСІНЬ КОБЗАРЯ

Євген БУКЕТ
Фото автора

У Переяславі 1654 року відбулося укладання Переяславської угоди гетьмана Богдана Хмельницького з російським царем. Після цього на Україну накинuli невільницьке ярмо, що понад 300 років винишувало українців. І не випадково саме на Переяславській землі народилося багато епохальних творів генія українського слова Тараса Григоровича Шевченка: “І мертвим, і живим, і ненародженим землякам моїм в Україні і не в Україні моє дружнє посланіє”, “Кавказ”, “Наймичка”, “Єретик”, “Холодний Яр”, “Давидові псалми”, “Маленькій Мар’яні”, “Минають дні, минають ночі...” і “Заповіт”. Вони розповідають про трагічну для України злуку з москалями: надії, які пов’язували з нею, руйнівні наслідки чужоземного поневолення, які вона спричинила, і сподівання на майбутнє духовне воскресіння української нації. Деякі дослідники переконані, що український геній хотів саме в Переяславі спокутувати гріх “п’яного Богдана”, скинути кайдани, в які хитрістю закували вільний козацький народ.

А в новітню добу української державності саме в Переяславі-Хмельницькому зародився і вже десятиліття збирає палких шанувальників шевченкового слова літературно-мистецький фестиваль “Переяславська осінь Кобзаря”. Відбіркові етапи IX конкурсу молодих виконавців поетичної спадщини Т. Г. Шевченка у рамках літературно-мистецького фестивалю розпочалися ще у переддень Дня української писемності і мови й проходили в усіх загальноосвітніх навчальних закладах міста в три етапи. А 2 грудня в НЦК “Зустріч” Переяслава-Хмельницького відбувся гала-концерт переможців конкурсу.

Концерт був зрежисований як велика театральна вистава, де взяли участь і наймолодші призери конкурсу читців, і відомі в Переяславі актори. Роль Тараса Гри-

горовича Шевченка зіграв Олег Малик — бандурист, декламатор, співак. Вірші Кобзаря зі сцени читали переможці конкурсу Анна Потапенко (“Думка”), Ірина Суденко (уривок з поеми “Катерина”), Марія Губа (“Розрита могила”), Надія Томчук (уривок із поеми “Сова”), Вікторія Коженикова (“Минають дні, минають ночі...”), Вікторія Черненко (уривок із поеми “Вільма”).

Після завершення виступів читців і фінальної музичної композиції “Думи мої...” від Олега Малика вітальне слово виголосили заступник міського голови Переяслава-Хмельницького Валентина Губенко, відповідальний секретар ВУТ “Прогвіти” ім. Тараса Шевченка Микола Нестерчук і голова міськрайонного об’єднання ВУТ “Прогвіти” Переяслава-Хмельницького Наталія Заїка. Промовці підкреслювали, що робота з дітьми та молоддю — найважливіше завдання “Прогвіти”. Вони виголосували побажання об’єднуватися в любові до рідної землі, до нашої історії, до рідного слова.

Валентина Губенко, Микола Нестерчук, Наталія Заїка, а також голова журі конкурсу, начальник відділу культури і туризму міської ради Антоніна Курило вручили призи переможцям. Цьогорічний конкурс був приурочений до 143-ї річниці Товариства “Прогвіти”. Окрім уже традиційних дипломів і подарунків від міської ради та ВУТ “Прогвіти” ім. Тараса Шевченка переможці отримали ще й невеличкі премії від мецената, директора виробничо-комерційної фірми “Укр-

промпостач—95” Сергія Доброскока. Загалом було відзначено 13 дітей у чотирьох вікових групах. Після завершення урочистостей вони разом фотографувалися на згадку.

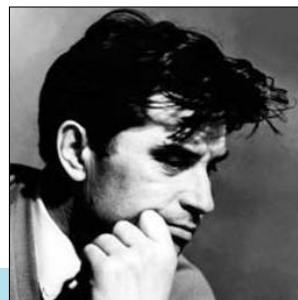
Дуже зворушує, коли школярі пропускають через своє серце слова Тараса Шевченка, коли переймаються його світоглядними цінностями, переживають його почуття. Надзвичайно сильна енергетика творів Великого Кобзаря особливо виявляється у виконанні дітей і молоді, які докладають і свою часточку серця й душі до його високої поезії. Велику любов Шевченка до України, до рідного слова діти й молодь сприйняли і пронесли через усе життя. І це радує й тішить, бо саме так слово й думка Шевченка продовжуватиме жити в майбутніх поколіннях.

ДОРОГА
ДО ЛЮДЕЙ І БОГА

4–5

ГРИГОРОВА
ЗАГАДКА

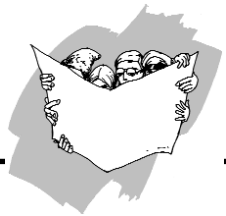

8

ЧИ ВИ БУВАЛИ
У СМІЛГОРОДІ?

12–13

Михайло ГАЛУШАК,
м. Львів

“Ой Русе красна,
горе ти, горе!
Ой з-за Кавказу
прорвалось море!
Через ущелля
льодових скал
Втислось,
зломил половців вал”.

Микола Устиянович

Маркіян Шашкевич присвятив йому вірш “Побратимові”. Іван Франко у некролозі назвав його “будителем народного духу”. Відомий український рок-гурт “Кому вниз” поклав на музику його вірш “Марш норманів”, ця пісня чи не найпопулярніша у їхньому репертуарі. Його слова: “Краще раз злетіти соколом у небо, аніж вічно жити в ярмі”, — епіграф до багатьох націоналістичних статей і зьбоднів.

7 грудня, 200 років тому, у сім’ї бургомистра міста Миколаєва над Дністром (Львівська обл.) народився Микола Устиянович. Початкову та середню освіту здобув у Львові. З 1830 до 1832 року навчався на філософському факультеті Львівського університету, згодом вступив у Львівську духовну семінарію і активно включається у громадсько-політичне життя Галичини, долучається до вирішення багатьох політичних і релігійних питань...

Після трьох поділів Польщі (1772, 1793, 1795 рр.) територію колись могутньої Речі Посполитої розділено між Прусією, Австрією та Росією. Галицькі землі увійшли до складу Королівства Галичини і Лодомерії з центром у Львові. Це викликало незадоволення поляків, які ще пам’ятали славетні дні Речі Посполитої. У польській політичній думці виникає федеративна теорія, покидає на відродити в усіх історичних кордонах польську державу. Куди,

МИКОЛА УСТИЯНОВИЧ: МІЖ ШАШКЕВИЧЕМ І ФРАНКОМ

безумовно, повинні були відійти й Галицькі землі.

Українське населення Галичини критично поставилося до цих ідей. За Габсбургів його життя змінилось на краще. Імператриця Марія Терезія та її син Йосиф II втілили низку реформ, які суттєво вдарили по старих польських порядках: було скасовано кріпацтво, зрівняно у правах Греко-Католицьку Церкву з Римо-Католицькою, запроваджено систему початкових і середніх шкіл з навчанням у них рідною мовою... Реформи австрійського “освіченого абсолютизму” відкрили для галицьких русинів шлях до самореалізації. Але реалізуватися самому в такій великій багатонаціональній імперії та ще й під постійним тиском непохитних поляків було дуже важко.

Переломним моментом у виборі вектора розвитку галицьких русинів стали події 1830—1831 рр. Коли у підросійській Варшаві вибухнуло повстання за незалежність, його хвилі докотилися й до галицьких земель. Пам’ятаючи старі польські порядки та стоячи перед загрозою їхнього повернення, галицько-руська інтелігенція (а це переважно греко-католицькі священники) починає активізуватися. Тож не дивно, що перша українська літературно-політична організація у Галичині (“Руська трійця”) виникає саме у Львівській духовній семінарії (1832 р.). Одним із найактивніших членів цієї організації був і Микола Устиянович, якого називали “четвертим” у “Руській трійці”. Коли організація розпалася 1843 р. після смерті її лідера Маркіяна Шашкевича, шляхи двох інших її засновників кардинально розійшлися. Політичні погляди Якова Голо-

вацького почали набирати виразно москвофільського характеру, Іван Вагилевич став зятим полонфілом. І лише “четвертому” із “Руської трійці” — Миколі Устияновичу — вдалося втримати ідейний міст між Маркіяном Шашкевичем та Іваном Франком.

Важко переоцінити внесок о. Миколи у національно-культурне відродження Галичини та його зусилля для об’єднання українців по обидва береги Збруча. У творчості Микола Устиянович часто звертався до Княжої доби, коли українці мали свою державу. Він возвеличував Київську Русь, подвиги князів, намагався пробудити в галичан національні почуття (“Аби ожила руськая дитина, Аби зацвіла руськая родина!”). Немалий внесок у культурне зближення українців і рідного брата Миколи Устияновича Василя, який чи не першим привіз із Великої України в Галичину “Кобзар” Тараса Шевченка. Василь був торговцем і жив у Києві, тож часто привозив новинки надніпрянської літератури, серед яких був і “Чигиринський Кобзар”.

Важливий внесок у становлення української мови в галицьких землях Микола Устиянович зробив 14 жовтня 1837 р. Цього дня у трьох львівських церквах о. Микола разом із отцями Маркіяном Шашкевичем та Юліаном Величковським перше у Галичині виголосили свої проповіді українською мовою. Непересічною сторінкою у житті Миколи Устияновича стали події “весни народів” 1848—1849 рр. Революційна хвиля перекинулася зі Старої Європи на Австрійську імперію. Активна польська політична еліта скликає 23 квітня 1848 р. у Львові Руський Собор для

підтримки польської революції. На противагу цьому вже 2 травня галицько-руська інтелігенція створює Головну Руську Раду для захисту “усього 15-ти мільйонного українського народу”. Активну участь у цій першій політичній організації Галичини бере і Микола Устиянович. 19 жовтня 1848 р., з ініціативи отця Миколи, Головна Руська Рада скликає перший просвітницький з’їзд у Галичині — Собор Руських Учених. 99 делегатів цього Собору створили широку програму піднесення та розвитку української науки, шкільництва, культури. Центральною подією з’їзду стала програмна промова Миколи Устияновича:

“...Родимці! Аж занадто знаєте ви нужденний стан руського народу, занадто в’яже вас до него любов, гартована довгими віками чорної неволі, і занадто вгризла нам ся тая неволя в серце, аби-смо не могли достойно розпізнати красних лучей свободи сонця; занадто довго розложил була тоска мешкане в

нашій груді, аби-смо не оцінили врем’я доби; нащо ж довгим розговором марновати час так дорогий? Руське серце чувствує завсе правое, а чесний син Слави знає своє діло! За діло ж, братця, за діло! А тим ділом єсть: розсвіт на галичій землі, розсвіт на тім темнім участку Русі! Воскресеніє народної жизні! Воскресеніє животного ядра з-під гробової могили!..”

Безперечно, ця промова — великий внесок у становлення національної самосвідомості галичан.

Мабуть, саме через такі несумісні вектори розвитку українського та польського національних рухів український націоналізм у Галичині був активнішим, ніж по той бік Збруча. У Наддніпрянській Україні не було такого протистояння з росіянами, оскільки не було таких розбіжностей у мовному та церковному питаннях. Окрім своєї політичної діяльності, “Николай з Николаєва” (як часто підписувався сам же Микола Устиянович) залишив нам свою літературну творчість. Його вірші “Гей, браття опришки”, “Верховино, світку ти наш” стали народними піснями. Устиянович публікувався у багатьох періодичних виданнях Відня, Львова. У Львові він деякий час був редактором популярного “Галицько-руського вісника”. Тут опублікував свої твори, які стали справжньою окрасою літератури українського романтизму: “Старий Єфрем”, “Страстний четвер”, “Мість верховинця”... Після переходу редакції “Вісника” до Відня о. Микола повертається на свою парафію до Славська, де вже правив із 1842 до 1848 р. 1861 року Миколу Устияновича обирають послом до Галицького сейму. А 1871-го він — почесний член Товариства “Просвіта”. Останні 15 років свого життя о. Микола був парохом на Буковині у м. Сучава (тепер Румунія), де й помер 3 листопада 1885 р.

ДУШІ ЗАГИБЛИХ ПОТРЕБУЮТЬ МОЛИТВИ

Щорічне масове вшанування жертв голодоморів на Луганщині розпочалося відразу ж після здобуття державної незалежності попри деструктивну позицію місцевої влади. Починаючи з 1999 р., у Луганську з ініціативи обласного об’єднання “Просвіти” жалобні заходи проводять у духовному центрі луганців — Сквері Пам’яті, де також з ініціативи просвітян до 75-ї річниці трагічної дати споруджено пам’ятний знак “Жертвам Голодомору 1932—1933 рр. на Луганщині”. Останні три роки відзначення пам’яті жертв Голодомору-геноциду триває протягом усього дня.

Зазвичай вранці без мітингу, гасел і промов квіти покладають державні службовці та депутати представницьких органів влади разом з очільниками. Потім свої заходи розпочинають представники громадських організацій і політичних партій національно-державницького спрямування.

Ось і цього дня представники влади спільно з духовенством УПЦ МП вшанували безвинно убієнних покладанням квітів до пам’ятника. Потім тут відбувся мітинг-реквієм, у якому, крім “Просвіти”, узяли участь представники УНП, КУН, “Нашої України”, “Громадянської позиції”, Народного фронту Луганщини, Українського козацтва, студенти, викладачі Луганського національного університету імені Тараса Шевченка, ПТУ № 7 та ін. Захід відкрив голова Луганського обласного об’єднання ВУТ “Просві-

та” ім. Тараса Шевченка Володимир Семистяга.

Далі священники УПЦ КП та УГКЦ на чолі з єпископом Сумським і Охтирським, в. о. єпископа Луганського та Старобільського

УПЦ КП — владикою Мефодієм відслужили поминальний молебень.

Ведучий заходу, член правління обласного просвітнянського об’єднання Валентин Ткалич

розповів, як під час цієї українськоненависницької акції вмираючих від голоду українців не пускали на територію сусідніх районів Росії, де не було голодомору, виставлені спецкордони міліції,

комуністичного активу та військ НКВС.

Голова Луганського товариства української мови імені Т. Шевченка Володимир Литвин зауважив, що майже кожна родина українців, які мешкали в сільській місцевості, зробила жертвний внесок у ту трагедію. У Луганській області у Сватівському, Новопсковському, Білокуракинському, Марківському та інших районах вимирали цілі села.

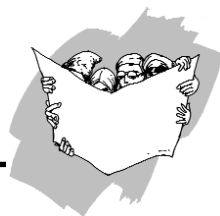
Студент IV курсу Шевченківського ВНЗ, голова Луганської обласної організації “Молода Просвіта” Станіслав Шейнога презентував книжку “Зранена нація” — твори про голодомори в Україні письменників Луганщини, яку упорядкував наш земляк, просвітянин Олекса Неживий.

Голова Луганської “Просвіти” Володимир Семистяга зачитав звернення до Президента України, уряду України визнати Голодомор геноцидом українського народу, відкрити всі архіви, а не згортати їх, як це відбувається сьогодні.

О 16 годині у вікнах Українсько-канадського центру “Відродження”, гуртожитках Луганського національного університету імені Тараса Шевченка, у будинках мешканців Луганська запалили свічки пам’яті.

Вшановуючи пам’ять жертв, не забуваймо, що непокаране зло має властивість повторюватися...

**Прес-центр
Луганського обласного
об’єднання ВУТ “Просвіта”
імені Тараса Шевченка**

У БЕРЕЖАНАХ ПРЕЗЕНТОВАНО «ВИБРАНІ ТВОРИ» БОГДАНА ЛЕПКОГО

Багатим на яскраві події в громадсько-культурному житті Тернополя був листопад. Спершу відзначення 200-річчя від дня народження Будителя нашої нації Маркіяна Шашкевича, потім — 139-ї річниці від дня народження видатного письменника, науковця, громадсько-політичного діяча Богдана Лепкого в Бережанах відбулася презентація другого тому “Вибраних творів” Б. Лепкого. Упорядники видання — лауреати Всеукраїнської премії ім. Братів Лепких кандидат історичних наук, доцент Тернопільського національно-економічного університету Надія Білик та старший науковий співробітник музею Наталя Гавдида.

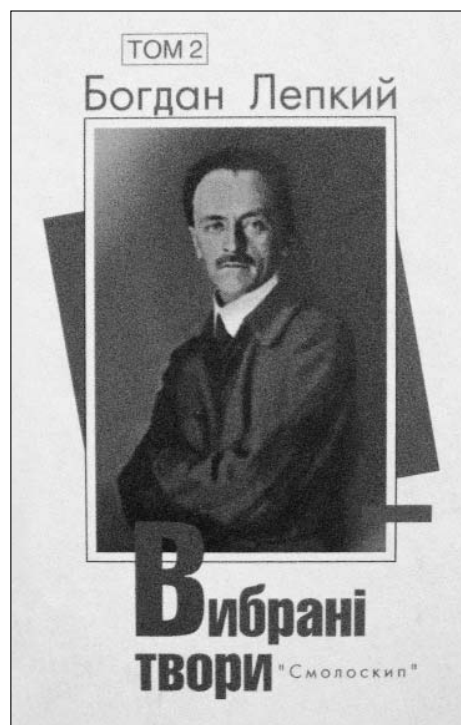
Надія Білик наголосила, що внесок Богдана Лепкого у справу

пробудження національної свідомості нашого народу можна порівняти до духовної спадщини Михайла Грушевського та Івана Франка. У поверненні Б. Лепкого в Україну чи не найбільша заслуга його племінника Романа Смика.

У другий том “Вибраних творів” увійшли вперше опубліковані в незалежній Україні публіцистичні статті, промови, наукові нариси та дослідження, мистецтвознавчі розвідки, віднайдені в архівах та бібліотеках Львова, Києва, інших міст. Вони яскраво засвідчують широкий діапазон і багатогранність Богдана Лепкого. Не було жодної ділянки громадсько-культурного життя, в якій він не брав би участі. Про пошуки унікальних матеріалів Б. Лепкого до нової книги, допомогу в цій благородній справі відомого громадсько-політичного діяча нашого краю Івана Гавди

розповіла його дружина, упорядник Наталя Гавдида. Досить складно було молодим науковцям одержати копії унікальних архівних матеріалів, тож по допомогу зверталися до знайомих, впливових людей. Так вдалося, зокрема, скопіювати повість Б. Лепкого “Зламани крила”, оповідання “Чорні діаманти” та ін.

Другий том “Вибраних творів” Б. Лепкого вийшов цього року у видавництві “Смолоки” (616 с.) з дозволу Романа Смика (США) і за фінансового сприяння Канадського інституту українських студій Альбертського університету (Фонд імені родини Ремезів). До найбільшого розділу — “Публіцистика” — увійшло чимало ста-

тей Б. Лепкого, які й досі актуальні. Цікаво читати промови Б. Лепкого, зокрема “950 літ хрещення Русі-України”, “Велика традиція українського народу не дасть йому загинути”, наукові розвідки, студії, дослідження. Книжка також містить літературно-критичні оцінки творчості Богдана Лепкого (Святослав Гординський, Леонід Білецький, Лев-Ростислав Лепкий, Яр Славутич).

За всебічну популяризацію творчості Б. Лепкого упорядників видання Н. Білик та Н. Гавдида нагородили грамотами райдержадміністрації та районної ради. Враженнями від нового видання на зустрічі поділилися вчителі української мови та літератури ЗОШ № 2 Віра Когут, науковий працівник Музею книги, лауреат премії ім. Братів Лепких Ярослав Мазурак, заслужений працівник культури України, лауреат премії ім. Братів Лепких Надія Волинець та ін. Науковці запланували провести наступного року в Тернополі Міжнародну конференцію до 140-річчя від дня народження Б. Лепкого.

ЗАПОВІТ ТАРАСОВОЇ ЛЮБОВІ

Василь ЗАЄЦЬ

Серед громадських організацій, покликаних змагатися за належний розквіт рідної культури, помітне місце належить благодійному фонду імені Тараса Шевченка. Навколо нього гуртуються люди, спроможні мислити категоріями майбутнього свого народу, тож їм не байдуже, якою росте наша мо-лодь.

Особливої поваги такі ентузіасты заслуговують ще й тому, що свою творчу діяльність вони успішно поєднують з активною участю у громадському житті держави. Їхні зусилля спрямовані на виховання підрастаючого покоління в дусі патріотизму, любові та пошани до своєї Батьківщини, бажання краще знати її історію, вміня цінувати звичаї і традиції своєї країни. Не чекаючи допомоги від державних структур, вони з власної ініціативи проводять благодійні дитячі та юнацькі фестивалі-конкурси.

Свідченням всенародної поваги до людей, що зробили гідний внесок у національну культуру, стало запровадження премії фонду імені Тараса Шевченка.

Першими цю високу нагороду отримали почесний президент Міжнародного фестивалю-конкурсу “Духовні джерела”, академік ЮНЕСКО Іван Шуляк, заслужений артист України, соліст Національного академічного театру опери і балету імені Тараса Шевченка Сергій Пащук, кінорежисер, народний артист СРСР, член Національної спілки кінематографістів України, доктор мистецтвознавства, лауреат премій імені Володимира Вернадського та імені Івана Котляревського Валерій Степанян.

У столичному Будинку актора відбулася церемонія урочистого вшанування лауреатів. До номінантів із вітальним словом звернувся Герой України, народний артист СРСР та України, лауреат Національної премії України імені Тараса Шевченка, лауреат Державної премії Грузії імені Захарія Паліашвілі, академік Академії мистецтв України, професор Дмитро Гнатюк, який побажав лауреатам подальшого творчого піднесення на крилах Тарасової любові до свого народу.

Легенді світового мистецтва випала честь почати святковий концерт, і подаровані маестро пісні-шедеври “Сміються, плачуть солони”, “Летять, ніби чайки”, “Ой, ти, дівчино, з горіха зерня...”, “Гандзя” викликали захоплення.

Ведуча вечора Тетяна Михайленко повідомила, що на адресу лауреатів надіслали вітання видатні діячі мистецтв Російської Федерації — народний артист СРСР Армен Джигарханян, народні артисти Росії Борис Галкін та Олександр Ширвінд, вдова народного артиста СРСР Юрія Богатікова Тетяна Богатікова.

Щедрими і щирими оплесками вітали учасники святкового вечора танго Астора П'яцоллі з кінофільму “Запах жінки” у виконанні тріо “Елеганс” (Віолетта Негода, Лілія Бурмій, Людмила Криштопа), “Пісню з таємного саду” Сергія Рахманінова (скрипка — Яна Негода, рояль — Давид Яруш), дві мазурки Фредеріка Шопена (заслужений діяч мистецтв України Євген Пухляк), “Кантрі” Павла Шельпука та “Місяць кохання” Александро Софіно (лауреат Всеукраїнських та Міжнародних конкурсів — дует “Благодать натхнення” у складі Дмитра та Ірини Головачів).

У Бережанському районному будинку народної творчості відбувся творчий звіт лауреата премії ім. Братів Лепких, народного аматорського хору “Просвіта” (диригент хору — заслужений працівник культури України Зіновій Головацький). Захід, присвячений світлій пам'яті почесного громадянина Бережан, щедрого мецената, подвижника культури й духовності, ініціатора повернення Україні імені й творчості Богдана Лепкого доктора Романа Смика “На білих крилах журавля хай пісня наша лине”, організували відділ культури і туризму Бережанської райдержадміністрації та районне об'єднання ВУТ “Просвіта” ім. Т. Шевченка.

Програму святкового концерту складали пісні на слова Б. Лепкого, Т. Шевченка, сучасних авторів і народні. У виконанні хору звучали “Богородице Діво”, “Чуєш, брате мій”, “Журавлику сивий”, “І шумить, і гуде” та інші пісні. Жіночий ансамбль хору презентував твір “Син Опілля” (слова В. Вихруща, музика В. Подуфалого), жіноче вокальне тріо у складі Лілії Слободної, Олександри Колодійчук та Ірини Пудлик — “Рідний край” та ін.

Порадували глядачів соліст-вокалісти: заслужений працівник культури України Михайло Дра-

НА БІЛИХ КРИЛАХ ЖУРАВЛЯ...

бик, відмінник освіти України Орест Слободян та улюблениця бережанської публіки, лауреат премії Соломії Крушельницької Лілія Слободна.

Завершився концерт піснею “Осанна Україні” (слова Б. Демківа, музика М. Шайновича, керівник оркестру Дмитро Загородній, ведуча Леся Метельська).

Зі щирими вітаннями до хористів “Просвіти” звернулися голова

Бережанської райдержадміністрації Ярослав Тринька, заступник голови районної ради Роман Висоцький, керівник естрадної студії “Крок” Роксолана Видиш, представник районного об'єднання ВУТ “Лемківщина” Тетяна Тремба та інші.

Творча біографія хору “Просвіта”, історія якого нараховує майже двадцять років, — багата й насичена. Уже через рік після створення (організовано хор у жовтні

1992 року) колектив удостоївся звання “Народний самодіяльний”. 1996-го одержав диплом І ст. на VI Гуцульському фестивалі “Яремча—96”, 1997-го — став лауреатом Всеукраїнської премії ім. Братів Лепких, 1998-го взяв участь у III з'їзді слов'янських хорів у Польщі. Неодноразово був лауреатом міжнародних конкурсів, фестивалів, брав участь у творчих звітах Тернопільської області в Києві, у святкових академіях, різноманітних заходах, зокрема в Шевченківських святах, поїздах (м. Ключборк, Польща), щорічних фестивалів “Дзвони Лисони”.

2006 року зроблено фонозапис Божественної Літургії Івана Золотоустого, випущено компакт-диск та аудіокасети пісень з їхнього репертуару. Цього року хористи на XIX Міжнародному гуцульському фестивалі (м. Косів Івано-Франківської обл.) здобули першу премію.

Сподіваємося, що й надалі народний аматорський колектив “Просвіта” радуватиме нас новими змістовними концертами.

Матеріали підготувала
Тетяна БУДАР,
м. Бережани
Тернопільської обл.

Епістолярна спадщина Григорія Тютюнника вирізняється майстерними художніми описами, де відчутне бажання творити. У листах до друзів нерідко трапляються філософські розмисли, враження про нові книжки і, що найважливіше, скупі повідомлення про власну творчість. Так само, як і в студентські роки, він відкидає ті книжки, в яких про життя читати

Головує Михайло Слабош-пицький.
Початок о 17.00.

При текстуальному аналізі можемо впевнено сказати, що “Олесь” — так спершу називалося оповідання “Дивак”, першодрук у газеті “Літературна Україна” (1 жовтня 1963 року). Його головний герой, хлопочок Олесь, найбільше полюби́вав зимовий бір біля річки. Оповідання “Глухомань” у першодруці (“Жовтень”, 1965, № 9) стало називатися “Гвинт”. Розгадкою першої назви є ключове речення: “Село перестало бути глухоманню”. Згадане оповідання “Божі коровки” відоме під назвою

Григорій і Григір Тютюнники

Чи не найчастіше учитель Григорій Тютюнник листувався з літературознавцем П. Гавриловим. Так, у середині травня Тютюнник розповідає про недавню поїздку до Львова. Там вийшла поетична збірка Григорія Тютюнника “Журавліні ключі”, молодший брат “збирав її по одному віршику, а було таке, що й по рядку, дав їй назву, і тому вона мені особливо рідна”. Тож і під час прочитання ілюзії особисто-

У Луганському національному університеті імені Тараса Шевченка з 1987 року проводяться Тютюнниківські літературні читання, наукові конференції. До 80-річчя від дня народження лауреата Національної премії України імені Тараса Шевченка, видатного українського письменника Григора Тютюнника проведено Всеукраїнську наукову конференцію “Текстологія, поетика, методика вивчення творчості Григорія і Григора Тютюнників”.

Ігор МАРЦІНКОВСЬКИЙ,
голова Миколаївського обласного
об'єднання Всеукраїнського товариства
“Просвіта” імені Тараса Шевченка

Досліджуючи тему “Шевченкіана Миколаївщини”, краєзнавці виявили багато нового і цікавого. Ця тема пов'язана з життям професора Василя Біднова (1874—1935) — українського науковця, історика, богослова, краєзнавця, бібліографа, педагога, освітнього й громадського діяча, члена Української Центральної Ради.

Василь Біднов народився в містечку Широке Херсонської губернії (нині райцентр Дніпропетровської обл.) у заможній селянській родині. Початкову освіту отримав у земській школі в Широкому. 1889 року закінчив Херсонське духовне училище. Навчаючись в Одеській духовній семінарії, за дорученням старших представників одеської громади (М. Комарова, Є. Чекаленка та ін.) навесні 1896 р. поширював українські книжки серед селян. Навчання перервала віспа, яка ледь не позбавила юнака зору. По закінченні семінарії він два з половиною роки жив у Миколаєві (весна 1896—серпень 1898), працював там учителем у церковно-парафіяльній початковій школі, законовчителем п'яти земських шкіл та водночас на добровільних засадах викладав у недільній школі для дорослих. Згодом Біднов навчався в Київській духовній академії (1898—1902), де брав активну участь у діяльності “Семінарської громади”, яка була у сфері впливу громадського діяча О. Кониського. У 1902—1903 рр. викладав історію в Астраханській духовній семінарії, від 1903 року — в Катеринославській, працював у вчній архівній комісії, редагував її “Летопись”, опублікувавши близько 30 праць, співпрацював з видатними істориками Д. Яворницьким, Д. Дорошенком, Я. Новицьким, В. Пічетою та ін. Особливо цікавився історією запорозького козацтва, опублікував документи з Січового архіву, зокрема про церковний устрій на Січі, про внутрішнє життя запорозького суспільства, розвиток промислів, торгівлі, що дозволило вченому заперечити твердження про патріархальну примітивність суспільної організації, економічного і культурного життя запорозького козацтва. 1908 року В. Біднов видав монографію “Православ-

ІСТОРІЯ «КОБЗАРЯ» З ВАРШАВСЬКОГО АРХІВУ ВАСИЛЯ БІДНОВА

Титульна сторінка “Кобзаря” Т. Шевченка, виданого в Петербурзі 1907 р. за редакцією В. Доманицького із автографом В. Біднова. Друкується вперше

ная церковь в Польше и Литве”, отримавши за неї ступінь магістра богослов'я. Він був одним із фундаторів Катеринославської “Просвіти”, її головою, членом ради. А також — дійсним членом церковно-історичного товариства при Київській духовній академії, почесним членом музею ім. О. Поля в Катеринославі, членом Українського наукового товариства, від 1910 року разом із Д. Дорошенком видавав тижневик “Дніпрові хвилі”. Професорська рада Київської академії пропонувала дати Василю Біднову кафедру історії, висувала на доцента, але махровий шовініст професор С. Голубев написав до синоду доноса і

приклав листа В. Біднова, писаного українською мовою. Доказом його “неблагонадійності” був не зміст, а українська мова та активна українська громадська діяльність. Під час Української національно-визвольної революції 1917—1918 рр. Біднов був членом Центральної Ради. Протягом 1918—1920 рр. — екстраординарний професор Українського університету в Кам'янці-Подільському, потім — декан богословського факультету. Був головою Українського педагогічного товариства, Кирило-Мефодіївського братства. Його заарештували більшовики й мали розстріляти, але атака українського війська врятувала в'язня. Не чекаючи нових репресій, В. Біднов із сином Арсеном емігрував за кордон. У 1921—1922 рр. він викладав у духовній семінарії Крем'янка, потім, до 1928 року, — в Українському вільному університеті в Празі та водночас в Українській господарській академії у Подєбрадах, згодом — в Українському педагогічному університеті в Празі. В. Біднов був ініціатором заснування 1923 року у Празі Українського історико-філологічного товариства, одним з фундаторів Музею визвольної боротьби України в Празі. З 1928 року був професором богословського факультету Варшавського університету.

В. Біднов був надзвичайно доброю людиною, його любили студенти. Однак життя його було нелегким. В еміграції страждав від злиднів і розлуки з родиною. 1928 року у Празі потонув його талановитий син Арсен, 1930 року в Харкові було засуджено у справі Спілки визволення України його дружину-письменницю Л. Біднову, потім її слід шез. Помер В. Біднов 1 квітня 1935 року у Варшаві. Могила його збереглася до нашого часу.

Багатогранною була діяльність В. Біднова й на шевченківській ниві. Ще навчаючись у Київській духовній академії, він під впливом О. Кониського став постійним дописувачем “Записок Наукового то-

вариства ім. Т. Шевченка”. Популяризував життя і творчість Т. Шевченка в діяльності Катеринославської “Просвіти”, був організатором та учасником шевченківських свят у Катеринославі. У редактованому ним тижневику “Дніпрові хвилі” публікував статті про Т. Шевченка. 1911 року до 50-річчя від дня смерті Шевченка виголосив доповідь на ювілейних урочистостях, організованих Катеринославським науковим товариством. У роки Української революції був редактором газети “Живе слово” — видання катеринославського товариства “Просвіта”, перше число якого повністю присвячене Т. Шевченку. В. Біднову належали в ньому статті “Шевченківські свята у Катеринославі” та “Видання творів Т. Г. Шевченка у Катеринославі”.

Донині невідома доля особистого архіву В. Біднова, оскільки той, що зберігався в Катеринославі, забрав 1930 року НКВС під час арешту його дружини, архів Катеринославської “Просвіти”, першого університету, його архів з часу еміграції разом з архівом Українського наукового інституту у Варшаві зник під час Другої світової війни. За неперевіреними даними, його частина зберігається у Головному архіві давніх актів у Варшаві й досі не розібрана. Архіви праязських українських наукових, культурницьких та громадських установ були вивезені до СРСР 1945 року. Частина їх — у ЦДАВО України. Це листи, офіційні документи, особисті справи, життєписи, тексти рефератів та доповідей Біднова. Але, виявляється, в історії з варшавським архівом не все безнадійно. На початку 1990-х у київському букіністичному магазині на Хрещатику я купив “Кобзар” Т. Шевченка за редакцією В. Доманицького (С.-Петербург, 1907), на титульній сторінці якого власноручний напис В. Біднова у два рядки: “В. Біднов / червень, 1929 р.” та штамп “ДАР ПРОФ. В. БІДНОВА” (див. фото), а на 75, 133, 503 та на останній сторінках — штамп з чотирьох рядків — “БІБЛІОТЕКА / Українського Наукового / Інституту / в ВАРШАВІ”. Деякі поезії Т. Шевченка у цьому “Кобзарі” мають помітки його колишніх власників [3]. Отже, у Другу світову війну Шевченків “Кобзар” із варшавського архіву В. Біднова хтось привіз в Україну, тож можна сподіватися, що й інші документи з цього архіву, чи бодай якась частина з них, нині на українській землі.

ЗАРУБІЖНЕ ШЕВЧЕНКОЗНАВСТВО

Олесь Федорук

Євген БУКЕТ
Фото автора

Нещодавно в Національному музеї Тараса Шевченка в рамках проекту “Територія слова” відбулася презентація маловідомих в Україні праць у галузі шевченкознавства ви-

датних науковців і культурологів української діаспори, що побачили світ у чергових випусках альманаху “Хроніка 2000” (головний редактор — Юрій Буряк) “Зарубіжне шевченкознавство”.

Видання упорядковане за участю Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка та Української вільної академії наук у США. Під однією палітуркою зібрано найкращі шевченкознавчі розвідки чільних науковців української діаспори, друковані в рідкісних і малотиражних часописах і збірниках на еміграції в Європі під час війни, у перші роки після її закінчення, згодом — за океаном. Серед них: Є. Маланюк, Ю. Шевельов, В. Петров, Д. Чижевський, Л. Білецький, П. Одарченко, Ю. Лавріненко, В. Міяковський та інші.

Упорядник видання старший науковий співробітник Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України, кандидат філологічних наук Олесь Федорук та історик-джерелознавець Ігор Гирич розповіли, як складно було знайти і дібрати для публікації саме ці знакові роботи. Наприклад, примірник брошури Л. Білецького “Тарас Шевченко в Яготині”, виданий у таборі в Аугсбургу 1949 року, де вміщено і переклад “Тризни” українською, кришиться в руках, папір пожовк і пересох.

Не переповідаючи змісту 85 та 86 числа “Хроніки 2000”, раджу ознайомитися з книжками “Зарубіжне шевченкознавство” особисто. Авторі і видавці впевнені, що презентоване в музеї Тараса Шевченка видання приверне увагу не тільки знавців, а й широкого кола шанувальників Шевченкового слова.

Тетяна КРОП

170 років тому вперше побачила світ поема Тараса Шевченка “Гайдамаки” — твір, який і досі оцінюють досить неоднозначно. Поему вдалося видати не де-небудь, а в Петербурзі — тодішній столиці Російської імперії. “Було мені з ними лиха, — писав Шевченко про затримку дозволу на випуск “Гайдамаків” у світ навесні 1841 року, — насилу випустив цензурний комітет, возмутительно, та й годі...” І все ж сталося те, що в тогочасній Малоросії статися, певно, не змогло б.

З цієї нагоди у Національному музеї Тараса Шевченка відкрилася виставка “Сини мої, гайдамаки!” Її експонати — з музейних фондів, приватних колекцій. У рамках виставкового проекту, підготовленого музеєм за фінансової підтримки Міністерства культури України, вперше представлено масштабне поєднання численних ілюстрацій до одного з найпопулярніших творів Т. Шевченка, а також перевидання поеми різних років і переклади мовами народів світу, критичні, літературознавчі, мистецтвознавчі праці.

Оспівування всепереможної волі народу, який на решті повстав проти гнобителів чи уславлення най-

ДО ЮВІЛЕЮ ЕПОПЕЇ

огиднішого злочину? І перша, й друга інтерпретація твору мала прибічників серед польських, російських, українських критиків. Були зауваження до неї і суто літературного характеру. Зокрема Михайло Драгоманов вважав, що поема розхристана і в ній не витримана єдність тону, настрою. На цьому наголосила на відкритті виставки “Сини мої, гайдамаки!” завідувачка відділу шевченкознавства Інституту літератури імені Т. Г. Шевченка НАН України Валерія Смілянська.

Вона зауважила, що у світовій культурі значення тієї чи іншої національної культури традиційно визначалося наявністю в ній великого наративного розповідного твору. До таких належить поема “Гайдамаки” — трагіко-романтична епопея, де, на думку пані Валерії, дуже вміло переплітаються дві сюжетні лінії — історичні події повстання Коліївщини та кохання Яреми й Оксани.

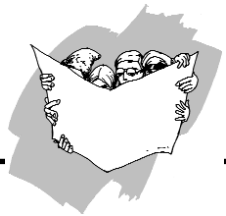
Та хоч би як оцінювали цей твір, він уже друге сторіччя живе й викликає цікавість. Чому? Замислитися над цим питанням спонукає виставкова експозиція. У ній — твори художників різного часу, починаючи від малюн-

ка Тараса Шевченка “Ярема Галайда”, копію з якого виконав, за припущеннями, Пантелеймон Куліш, роботи поетового сучасника Якова де Бальмена, Опанаса Сластьона, котрий творив пізніше, до яскравих представників ХХ століття Василя Касіяна, Петра Носка, Миколи Ткаченка, Василя Лопати...

Увазі відвідувачів пропонують і скульптурні візії поеми “Гайдамаки” — пластичні композиції Анатолія Куца та Леоніда Молодожанина.

У вітрині, що розповідає про Мотронинський монастир, де освячували гайдамацькі ножі, поряд із цеглиною з літерами МТМ (Мотронинський Троїцький монастир) розміщено копію Шевченкового малюнка цього храму, а також світліну 1960-х років, на якій зображено те саме місце козацької слави. Та й про гайдамацькі ножі (їх у вітрині кілька) й порохівницю можемо скласти уявлення.

Поема Тараса Шевченка “Гайдамаки” — вічне нагадування про те, що зло ніколи не скінчиться, поки не зтяжимо: представник іншої нації, віри — така ж людина з плоті й крові, адже Бог задумав нас різними...

ЛИЦАРІ СВІТЛА

Олександр ВАКУЛЕНКО

О Націє, дужа і вічна
як Бог, —
Не це покоління
холопів, —
Хто злото знеславить
твоїх перемог
При Корсуні і Конотопі?
Олег Кандиба-Ольжич

У селі Шаповалівка Конопського району Сумської області, у краях, де 352 роки тому тривала жорстока битва між українськими козаками й московськими загарбниками, відбулася Козацька Рада. Похідний отаман, генерал-майор Міжнародної організації “Козацтво України” В’ячеслав Якут наголосив:

— Перед українським козацтвом стоять дуже відповідальні завдання. Серед найважливіших — формування еліти нації, авторитетних провідників, які мали б довіру народу. Справжній політик повинен спершу сформуватися як духовна людина, патріот України через козацький вишкіл.

Друге відповідальне завдання перед козацтвом — повернення морального авторитету батька в сім’ї. Бо тільки батько, справжній господар, заради майбутнього своїх дітей власним прикладом виховував захисника родини, справи, Батьківщини.

Суспільство має повернути моральний авторитет годувальника, захисника родини і, відповідно до цього, створити й сповідувати закони, які захищають родину-сім’ю, рід, народ. Батько — голова родини, мати — берегиня родинного вогнища.

Наступне — лише незалежна людина здатна будувати незалежну державу, тому треба активізувати будівництво приватного житла по усій Україні, розвивати й піднімати із занепаду села, малі міста, робітничі селища.

І звичайно ж, козацтво повинно бути одне-єдине, Українське — яке сповідує ідею і чин лицарства, спадкоємництва захисників рідної землі. Яскравий приклад цьому — легендарний рід конотопських сотників Кандиб, який почався від Корсунського полковника Федора Михайловича Кандиби, призначеного конотопським сотником 330 років тому. Його син Андрій, внук Данило, правнук Олександр Олесь та правнук Олег Ольжич-Кандиба, заступник голови ОУН(м). За 20 років відродження козацтва на козацькій ниві зріють справжні духовні воїни світла, послідовники запорізьких козаків, славних гетьманів, Січових Стрільців та вояків УПА.

На козацькій раді директор центру “Українознавство”, Товариства “Знання”, заслужений працівник науки України Анатолій Мартинюк, голова Фастівської станиці Братства ОУН—УПА Володимир Підпригора, голова наглядової ради проекту Володимир Гранцев та інші присутні підтримали ініціативу конотопських козаків про створення Конопотського центру духовного відродження українців імені Григорія Якута, поборника православної віри, репресованого більшовицькою владою 1930 року.

Уляна ВОЛКОВСЬКА

— Нині молодь мало знає про козацтво. Дуже важливо вивчати його історію, без якої ми просто не маємо майбутнього, — вважає найсильніший чоловік світу. — Поки що мої діти не дуже цікавляться історією козацтва, їх захоплює щось інше — малюють, наприклад, динозаврів, пожежі... Але ми обов’язково вивчатимемо нашу історію.

Конкурс “Я козацького роду” започатковано 2009 року. Перший сезон — сезон легенд і переказів, другий — віршованих творів, а третій — художній. У цьому сезоні діти віком від 7 до 15 років змагатимуться у мистецтві зображення картин, начерків, ескізів, відтворюватимуть козацькі образи, архітектурні пам’ятки козащини. Десятеро переможців отримають путівки до дитячого табору “Козацька Фортеця”, а решта переможців — цінні козацькі подарунки. Конкурс триватиме з 28 листопада 2011 до 28 березня 2012 року.

Голова оргкомітету конкурсу “Я козацького роду” Володимир Шерстюк розповів, що вперше ідея конкурсу зародилася у дитячому таборі “Козацька фортеця”. Коли на ватрі збиралися дорослі й діти, то хтось розповідав легенди, хтось вірші, а хтось малював. “Сподіваюся, ми створимо галерею малюнків, куди запросимо видатних митців і художників”...

“Козацька фортеця” — не просто табір, а маленька січ для дітей, де побут максимально наближений до січового, тут вони можуть здійснити свої козацькі мрії.

— Діти у нас вишколюються, — ділився думками осавул табору Тарас Лемешко. — О сьомій ранку підйом, ми купаємося в річці, максимально заряджаємося енергією землі, як це робили козаки. У “Козацькій фортеці” діти їздять на конях, стріляють із лука, вправляються в тих бойових мистецтвах, які допомагали козакам перемагати в боях. Майже щодня у нашому таборі проводяться тренування з мистецтва бою “Гопак”, який гартує тіло й дух. Ми пояснюємо дітям установи і правила поведінки, які побутували 300 років тому, але не втратили актуальності й нині: любов до батьківщини, сила, мужність. У таборі можуть перебувати діти від 7 до 15 років.

На відкритті кожен міг перейнятися атмосферою козацтва й увійти в образ козака чи козачки. Варто лишень підійти до художників, які всіх охочих зображали у козацьких образах. Юний козак Олександр, який займа-

Надія ОНИЩЕНКО,
м. Ніжин Чернігівської обл.
Фото **Сергія КОВАЛЬОВА**

Священик і знаний громадський діяч уже вчетверте приїздить у місто, яке 300 років тому гостинно прийняло його співвітчизників — втікачів від османського поневолення. 2008 року в міській раді вдячність за це українським козакам висловив Президент Грецької Республіки Каролос Папуліас.

Історія грецької колонії в Ніжині в XVII—XIX століттях стала темою досліджень грецьких і українських науковців. Вони розцінюють Грецію як складову українського світогляду. Протягом майже 700 років (до 1686-го) Українська Православна Церква перебувала під канонічною юрисдикцією Царгородського патріарха. Під впливом творів візантійських релігійних письменників формувалася давня українська культура.

Гостей із Греції завжди вражають збережені пам’ятники грецької церковної архітектури, доглянуті могили грецьких патріотів Миколи та Анастасія Зосимів, раритетні видання здійснені їхнім коштом, вис-тавлені в Музеї рідкісної книги Ніжинського держуніверситету імені Миколи Гоголя. Його завідувач Олександр Морозов подарував Сатирісу Коскорісу, його сину Панайотісу і бізнесмену-фармацевту Григорію Скацикасу видані 2011 року в Ніжині “Нариси з історії грецької колонії в Ніжині (XVII—XVIII ст.)” українського історика Костянтина Харламповича.

НУМО, КОЗАКИ Й КОЗАЧКИ!

Козацтво — ментальність чи архаїзм? У чому нині суть козацької звитяги? Що важливіше для сучасного козака: залізні біцепси чи кмітливий, гнучкий розум? У пошуках відповідей варто завітати до НЦНК “Музей Івана Гончара”, де стартував третій сезон Дитячого національного конкурсу “Я козацького роду” на тему “Малюнок на козацьку тематику”. Гостей зібралося чимало, адже це не просто конкурс, а зібрання людей, близьких по духу, які насолоджуються дитячою творчістю. А ось і вітлення справжньої козацької сили Василь Вірастюк із козацькими клейнодами. Бунчук і печатка, якою цього дня “припечатали” початок конкурсу, в його могутніх руках були ніби іграшкові.

ється другий рік у таборі, поділився враженнями:

— Мене дуже захоплюють човнові походи по Дніпру. Навчився їздити на конях, стріляти з лука, метати козацькі “зірочки”, ножі, стріляти з рушниці. Є багато цікавих ігор, наприклад, “Штурм фортеці”, “Пошук скарбів”. Нам читають дуже цікаві лекції.

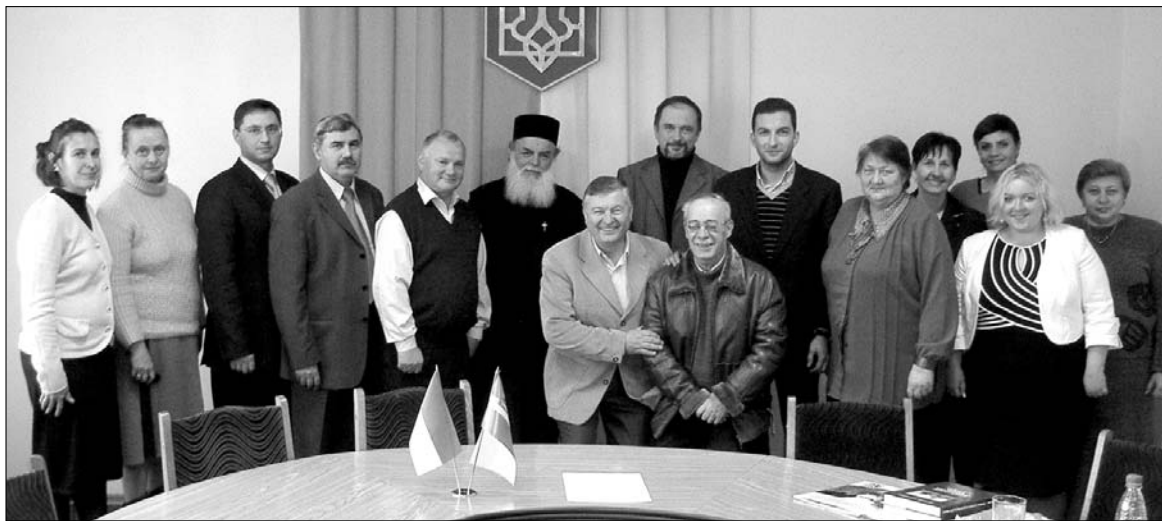
У рамках урочистостей відбулася презентація книжки Наталки Приступ “Пригоди у козацькій фортеці”. За словами авторки, її можна назвати “Буващини і перекази “Козацької фортеці”. Це видання базується на реальних подіях і пригод там вистачає. У ній абсолютно немає вигадок, там розповідається про життя звичайних київських школярів, які потрапляють на Січ. Вона буде цікава дітям та батькам, які зможуть для

себе розкрити деякі козацькі секрети виховання. Зокрема як зі спокійної дитини зробити завзяту, з галасливою — стриманішу, як із дівчинки, яка виховується на ідеалах лялечки Барбі, зробити справжню козачку. Та кож діти розмірковують, чи нині потрібні козаки...

Із початком третього сезону конкурсу всіх привітали живописці Анатолій Буртовий, Кость Лавро, Микола Стратілат. Директор видавництва “А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА” Іван Малкович побажав творчих і бойових звитяг:

— Мені дуже подобається, що ви виховуєте і загартовуєте силу і дух. Нехай у цих малюнках відобразиться весь спектр козацьких настроїв: від захисника до того, хто вміє нападати і відвойовувати своє. І пам’ятайте, що козаки — дуже освічені люди.

ДО НІЖИНСЬКИХ ГРЕКІВ

Міський голова Михайло Приходько разом із заступниками, начальниками відділів і ніжинські підприємці, представники Ніжинського міського товариства греків імені братів Зосимів прийняли делегацію Грецької республіки, яку очолював голова грецько-українсько-сербського товариства протоієрей Сатиріс Коскоріс.

Греки зацікавлені в подальшому розширенні міждержавних духовних відносин через релігійне паломництво, туризм. Вони запрошують на навчання туристичному бізнесу на пільгових умовах. Доречною була і пропозиція голови наглядової ради “Об’єднання підприємств Ніжинщини” Миколи Шкурка про організацію і проведення фестивалів духовного співу. Тим більше, що Панайотіс Коскоріс

має церковну вокальну освіту.

Цій родині завдячують ніжинці, які влітку відвідали Грецію. Вони побували в комплексі монастирів у Метеорі, другим за розміром після Афону, розташованому на вершинах скель Фессалії, на півночі Греції. На противагу монастирям гори Афон, монастирі Метеори доступні для відвідування. У Салоніках побачили Храм святого великомученика Димитрія Солунського, не-

бесного покровителя цього міста, а також храм святого Григорія Палами, де покочається його мощі.

Грецькі гості кажуть, що в Ніжинському Свято-Введенському монастирі, в товаристві греків імені братів Зосимів вони почуваються як удома. На одній із книжкових полиць Грецького товариства вони побачили портрет предка, теж Коскоріса, який свого часу був видатним діячем Греції...

“Дуже зворушливо, коли населений пункт, район чи область гостинно “виходять” назустріч своїми духовними, історичними візитівками”.

Голова Рівненської обласної організації Національної спілки письменників України Лідія Рибенко вручає літературну премію імені Валер'яна Поліщука письменнику Ростиславу Слободенюку

ПРЕМІЙОВАНЕ «ПОЛОТНО»

Важливим заходом, із яким асоціюється літературна осінь на Рівненщині, є поетичні читання, присвячені життєвій і творчій спадщині Валер'яна Поліщука, уродженця села Більче Демидівського району, письменника з великою літературною спадщиною (40 книг) та страдницькою долею (розстріляного 1937 року за належність до так званого Центру антирадянської боротьби-бистської організації). Традицій-

но літературний захід пройшов у Рівненській обласній бібліотеці, де про Валер'яна Поліщука говорили письменники, студенти, політики. Відбулося також вручення літературної премії імені Валер'яна Поліщука. Новим її лауреатом за збірку поезій “Полотно” став письменник із Рівного Ростислав Слободенюк, поезія якого за динамізмом і філософією близька до Поліщуків-ого слова.

НАРОДНІ РЕМЕСЛА В КРУПОВІ

Село Крупове Дубровицького району здавна славиться мистецькими традиціями, багате на народні таланти і чи не єдине в країні має трьох заслужених майстрів народної творчості України — Уляну Кот, Ніну Рабчевську та Любов Стельмашук. Ремесла на різний смак і вибір: бондарство, різьбярство, лозоплетіння... А найбільше у селі ткаць і вишивальниця. Витвори цих майстрів нині зійшлися “під один дах” у Рівненському обласному краєзнав-

чому музеї в рамках акції “Мистецтво одного села”. Презентація виставки народних ремесел стала справжнім мистецьким святом. Різноманітні диво-витворів зачарувало відвідувачів. Водночас пройшли майстер-класи, на яких охочі переймали тонкощі художнього вишивання та ткацтва. Не обійшлося й без народної пісні. Її презентував народний аматорський фольклорно-етнографічний ансамбль “Берегиня” Крупівського будинку культури.

Ткаля Уляна Кот проводить майстер-клас на музейному подвір'ї

Межовий знак між Дубенщиною та Кременеччиною

ОДИН ШЛЯХ — НА ДУБНО, ІНШИЙ — ДО ДЖЕРЕЛА СВЯТОЇ АННИ

Що таке межовий знак між районами? Зазвичай це простий вказівник із територіальною назвою. Натомість між Дубенським районом Рівненської області та Кременецьким Тернопільської наразі з'явився знак, який попри свою інформаційну місію, додає проїжджим ще й естетичної насолоди, історичного пізнання. Ініціатори вирішили викласти об'єкт із місцевого каменю, встановити купола з хрестом, обладнати дзвоном і цілком закономірно — іконою святої Анни, адже неподалік — джерело святої Анни, довкола якого розбудовано православний монастир. Сюди для молитви приходять багато людей, тож для паломників межовий знак слугуватиме ще й своєрідним путівником до святого місця.

Дуже зворушливо, коли населений пункт, район чи область, образно кажучи, красиво та гостинно “виходять” назустріч своїми духовними, історичними візитівками.

Матеріали підготував
Євген ЦИМБАЛЮК,
Рівненська обл.

Лауреати премії імені Михайла Дубова Ігор Кир'ячук та Валентина Люліч з дружиною поета Галиною

ПОШАНУВАЛИ ПАМ'ЯТЬ ПРО МИХАЙЛА ДУБОВА

На Рівненщині засновано літературну премію імені Михайла Дубова, якою відзначатимуть кращі поетичні дебюти року. Першими її лауреатами стали рівненці Ігор Кир'ячук і Валентина Люліч. Лауреатські дипломи вони отримали з рук голови Рівненської обласної організації Національної спілки письменників України Лідії Рибенко на літературному вечорі, присвяченому світлій пам'яті поета.

Михайло Дубов відійшов у вічність 1991 року 33-річним. Він родом із села Красносілля Володимирецького району. Після закінчення філологічного факультету

Рівненського педінституту вчителював, працював кореспондентом газети “Рівне”, очолював обласне літературне об'єднання.

За життя поет Михайло Дубов не побачив своїх книг. Уже прикутий хворобою до ліжка, встиг лише у гранках вчитати добірку віршів у часописі “Дзвін”. 1991 року вийшла перша книжка для дошкільнят “Сонячний годинник”. Друга — збірка поезій “Вербниця” (1991) побачила світ у видавництві “Молодь”. Третя — збірка поезій “Довіра” (1998) — вийшла у видавництві “Азалія”. Поет посмертно був прийнятий до Спілки письменників України.

СЛОВО

Просвіти

ТИЖНЕВИК ВСЕУКРАЇНСЬКОГО
ТОВАРИСТВА «ПРОСВІТА»
імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

АНОНС

ПЕРЕДПЛАТА — 2012

Вартість передплати

(з доставкою і поштовими витратами):

Поштовий індекс — 30617, сторінка 68 в “Каталозі”

на 1 місяць

9 грн 37 коп.

на півроку

53 грн 37 коп.

на 3 місяці

27 грн 51 коп.

на рік

105 грн 54 коп.

Ви — зі “Словом Просвіти”, бо це — Ваша газета!

Засновник:
Всеукраїнське
товариство “Просвіта”
імені Тараса Шевченка
Реєстраційне свідоцтво
КВ № 4066
від 02.03.2000 р.

Шеф-редактор
Павло МОВЧАН

Головний редактор
Любов ГОЛОТА
Редколегія
Любов ГОЛОТА (голова),
Ярема ГОЯН,
Павло МОВЧАН,
Олександр ПОНОМАРІВ,
Іван ЮЩУК

Заступники головного редактора
Петро АНТОНЕНКО
279-49-47,
Євген БУКЕТ
279-39-55

Заступник головного редактора
з виробничих питань
Наталія СКРИННИК
278-01-30 (тел/факс)

Відповідальний секретар
Ірина ШЕВЧУК

Відділ просвітницької роботи
Надія КИР'ЯН
Відділ культури
Микола ЦИМБАЛЮК
279-49-47

Відділ літератури
Марія КУЧЕРЕНКО
270-55-57

Відділ коректури
Тетяна ЩЕРБАК
Ірина СТЕЛЬМАХ
278-63-69

Комп'ютерна верстка
Ірина ШЕВЧУК,
Олег БЕССЬКИЙ
278-63-69

Кореспонденти
Наталія АНТОНЮК,
Уляна ВОЛІКОВСЬКА

Черговий редактор
Євген БУКЕТ
Бухгалтерія
279-41-46

Адреса редакції:
вул. Хрещатик, 10-Б,
м. Київ, 01001

E-mail: slovo_prosvity@ukr.net
http://slovoprosvity.org
http://prosvitanews.org.ua

Видруковано з готових фотоформ на
комбінаті “Преса України” у середу.
Зам. № 3301249
Наклад у грудні — 18 800

Листування з читачами —
тільки на сторінках газети.

Відповідальність за достовірність
інформації несуть автори.
Редакція залишає за собою право
редагування та скорочення текстів.
Редакція не завжди поділяє
погляди своїх авторів.
При використанні наших публікацій
посилання на “Слово Просвіти”
обов'язкове.
Індекс газети
“Слово Просвіти” — 30617

Надія КИР’ЯН
Фото автора

ЖУРНАЛІСТИ ПРОТИ БЕЗКАРНОСТІ

У Всесвітній день за припинення безкарності за злочини проти журналістів кілька десятків наших колег біля Адміністрації Президента провели прес-брифінг, оголосили петицію до Президента як гаранта Конституції та до Генеральної прокуратури. Тримали плакати з написами: “За роки незалежності загинуло 63 журналісти. Винні не покарані. Припиніть безкарність”, портрети Георгія Гонгадзе та інших загиблих. Потім в офісі Національної спілки журналістів України провели круглий стіл.

Голова НСЖУ Ігор Лубченко повідомив, що ще 1998 року на Конгресі Міжнародної федерації журналістів від української делегації вперше було внесено пропозицію встановити Міжнародний день пам’яті загиблих колег. Тоді пропозицію не підтримали. Після загибелі 32 журналістів в один день 2009 року на Філіппінах цю подію почали відзначати й вимагати від влади кожної країни притягати до відповідальності тих, хто перешкоджає професійній діяльності журналістів.

“Ми неодноразово об’єднувалися, щоб знайти вбивць наших колег, — сказав Ігор Лубченко. — На жаль, не можемо похвалитися, що є якісь великі зрушення. Нерідко наші правоохоронні органи все зводять до звичайних побутових трагедій, не зважають на факти, які свідчать саме про виконання професійних обов’язків. НСЖУ і незалежна медіа-профспілка вносили пропозицію розглядати смерть журналіста за нез’ясованих обставин як пов’язану з професійною діяльністю, доки інше не буде підтверджено судовим розслідуванням. Проте дуже часто розслідуванням таких справ займаються люди або не зацікавлені, або, навпаки, зацікавлені в закритті справи. Довести, що злочини проти журналістів скоєні у зв’язку з їхньою професійною діяльністю, надзвичайно важко”.

Керівник проектів Міжнародної федерації журналістів Олівер Мані-Кьорль розповів про напрацювання цієї структури. Схвалив ідею створення робочої групи з пред-

ставників МВС і журналістів, проведення спільних навчань, тренінгів тощо. “Поліція не має права бити мирних демонстрантів, хоч би ким вони були. Журналісти відрізняються тільки тим, що їхній про-

фесійний обов’язок — чесно й неупереджено повідомити про подію, тому для них мають бути створені умови доступу до таких місць”.

Пан Олівер поділився досвідом, що для ідентифікації журна-

лістів у Великобританії запровадили універсальну прес-карту, яка є перепусткою, її визнає поліція, керівні органи держави.

Від українських журналістів виступили Оксана Романюк, представник “Репортерів без кордонів в Україні”, Єгор Соболев, координатор Бюро журналістських розслідувань “Свідомо”, Сергій Гузь, Юрій Луканов із Незалежної медіа-профспілки, “легенда вуличних протестних акцій” Олена Білозерська та інші.

Участь у дискусії взяв нещодавно призначений начальник управління зв’язків з громадськістю МВС України, полковник міліції Володимир Поліщук.

Прозвучала думка, що корінь проблеми не тільки в міліцейських структурах, а й у владі. Посилюється тиск на журналістів, які повинні у відповідь тиснути на владу через суди, журналістські маніфестації, міжнародні журналістські організації, об’єднуватися; відновити групи швидкого реагування з професійних столичних журналістів, щоб мобільно виїжджати в регіони, де тиск на журналістів ще більший. І самі журналісти мають турбуватися про власну безпеку, мінімізувати ризики.

ЩЕ ОДНІЄЇ ЗИМИ ДЕСЯТИННА НЕ ВИТРИМАЄ

Петро АНТОНЕНКО
Фото автора

Наукова громадськість України стривожена: залишки нашої безцінної історико-архітектурної пам’ятки — Десятинної церкви Києва — під загрозою руйнування. Цій темі була присвячена прес-конференція в УНІАН, яку провело керівництво Інституту археології Національної академії наук України.

З інформацією виступили директор Інституту академік НАН України, доктор історичних наук Петро Толочко, заступник директора, начальник Архітектурно-археологічної експедиції Гліб Івакін, а також начальник відділу нерухокої культурної спадщини Мінкультури Богдан Моця і заступник директора НДІ пам’яткоохоронних досліджень Мінкультури Тимур Бобровський.

Наша газета неодноразово порушувала питання збереження залишків Десятинної церкви, першого кам’яного храму Київської Русі, збудованого Володимиром Великим.

Безпосереднім приводом до прес-конференції стала катастрофічна ситуація з об’єктом: територія розкопок, археологічних досліджень — під відкритим небом. Від снігу, води, морозу залишки фундаментів храму зазнають неправних руйнувань, — заявили науковці і нагадали, що активні дослідження залишків Десятинної Інститут археології вів із 2005 року. Уже перші польові сезони археологів принесли серйозні наукові від-

криття історії не лише храму, а й загалом Києва. Місце розкопок (2000 м²) було під скляним дахом, павільйоном. Та благоденство споруда не витримала позаторішньої сніжної зими: павільйон обвалився і його розібрали.

Водночас через брак коштів практично припинилися археологічні дослідження святині. Не знайшлося їх і на спорудження бодай тимчасового накриття над розкопками минулого року. Тож об’єкт уже пробув минулу зиму проти неба. Ще однієї зими залишки церкви просто не витримають. Вихід один — негайна консервація об’єкта.

Днями на Десятинній відбулася зустріч керівництва Інституту з головою КМДА Олександром Поповим. Той реально оцінив загрозу пам’ятці історії і пообіцяв зробити все для її порятунку. Та науковці ще раз звертаються до міської влади, урядових структур, громадськості із закликом врятувати святиню. Насамперед законсервувати залишки храму — засипати їх піском. А згодом, коли вирішиться подальша доля Десятинної, відновити археологічні дослідження.

Що ж, це доведеться робити якнайшвидше. Та навіть належність святині поки що залишається невизначеною. Хоч територія й належить розташованому поруч Національному музею історії України, він відхрещується від Десятинної, не хоче брати на баланс залишки храму. І ніхто не бере — ні Міністерство культури, ні міська рада, ні напіввіртуальний Історико-культурний заповідник “Київ стародавній”.

А ще одна біда — досі не визначено концептуально, що саме має

бути на місці Десятинної. Нічим не завершився проведений навесні конкурс концепцій подальшої долі Десятинної. Саме концепції, бо, окрім нормальної ідеї музеєфікації залишків храму і продовження археологічних досліджень таки пропонується й ідея мурування “відновленої Десятинної церкви”. Хоч первісний вигляд храму невідомий. Та й величезна споруда на Старокиївській горі зруйнувала б історичну панораму давнього центру міста.

Що ж, поки йтимуть безпреметні дискусії про долю святині, про те, хто ж конкретно у нас господар історичних пам’яток, треба негайно рятувати те, що можна.

ЗАЯВА УКРАЇНСЬКОЇ ВСЕСВІТНОЇ КООРДИНАЦІЙНОЇ РАДИ З ПРИВОДУ ПОБИТТЯ ЧЛЕНА ПРЕЗИДІЇ УВКР, ДИРЕКТОРА АСОЦІАЦІЇ ДОСЛІДНИКІВ ГОЛОДОМОРІВ ОЛЕКСАНДРА УШИНСЬКОГО

22 листопада ц. р. о 19.00 в Києві на Майдані Незалежності невідомі особи побили та примусово доправили до Шевченківського райвідділу міліції столиці відомого громадського діяча, директора Асоціації дослідників Голодоморів, члена Президії УВКР Олександра Ушинського.

Все відбулося після того, як пан Ушинський привітав учасників зібрання на Майдані Незалежності з Днем Свободи і закликав киян взят-

Рідним і близьким трагічно загиблого Геннадія Конопльова, донеччанам, чорнобильцям

ДОРОГІ СПІВВІТЧИЗНИКИ!

Трагічна смерть Геннадія Конопльова відгукнулася невимовним болем у серці кожного українця. У ці важкі дні львівська інтелігенція, як і всі чесні люди в нашій країні, разом із вами. Ми поділяємо ваше горе, щиро співчуваємо, обурюємося нелюдським ставленням влади до своїх громадян. Убивають у центрі рідного Донецька на очах людей шахтаря-інваліда тільки за те, що доведений до відчаю протестувальник відстоював свої соціальні права, людську гідність.

Влада остаточно переступила межу законності й людяності, відверто протиставила себе всьому українському народу. Це ще більше має згуртувати нас, незалежно від регіону, в єдину дружню сім’ю. Тільки спільними зусиллями ми зможемо зупинити свавілля владоможців і домогтися покарання винних.

Трагічна подія в Донецьку — вбивство Геннадія Конопльова — нехай стане закликом до єдності, братньої допомоги і взаєморозуміння.

Пам’ять про героя-шахтаря Геннадія Конопльова завжди буде з нами.

Б. Возницький, голова Конгресу української інтелігенції Львівщини, Герой України; **І. Калинець**, поет, лауреат Національної премії імені Т. Г. Шевченка, колишній політ’язень; **І. Калинець**, письменник, колишній політ’язень; **В. Парубій**, заслужений працівник культури України; **Л. Сенік**, професор, член Спілки письменників України; **С. Гелей**, професор; **С. Вовканич**, професор; **С. Трохимчук**, професор; **Б. Білинський**, академік НАН України; **М. Герцик**, член-кореспондент НАН України; **П. Шкраб’юк**, професор, доктор історичних наук, член Спілки письменників України; **Ю. Панишко**, доцент; **В. Пати́к**, народний художник України, лауреат Національної премії України ім. Т. Г. Шевченка; **С. Шабатура**, художниця, колишній політ’язень; **М. Зваричевська**, заслужена вчителька України, колишній політ’язень; **З. Попадюк**, колишній політ’язень

ти активну участь у вшануванні жертв Голодомору, що мало відбутися 26 листопада по всій Україні. Зразу після виступу невідомі в чорному збили члена Президії УВКР із ніг і затягнули в приватний мікроавтобус. Дорогою до Шевченківського райвідділу невідомі знущалися над Олександром Ушинським, це тривало і в самому райвідділі.

Не дивлячись на тривалий проміжок часу, що пройшов після інциденту, а також на звернення Президії УВКР, народних депутатів, громадських організацій і самого Ушинського до органів прокуратури з вимогою розслідувати події, які відбулися 22 листопада, й притягнути винних до відповідальності — відбувається спроба виправдати правопорушників у погонах і звинуватити самого О. Ушинського.

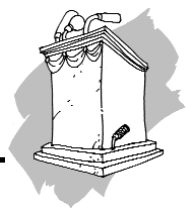
Заяви Головного управління міліції в м. Києві про те, що пан

Ушинський, вже літня людина, сам кидався і бив міліціонерів, які поводитися “професійно й толерантно” — є ніщо інше, як спроба обілити правопорушників.

УВКР рішуче протестує з приводу цинічного та брутального побиття члена Президії, авторитетного громадського діяча. Звертається до Генерального прокурора з вимогою взяти розслідування цієї справи під свій контроль.

Українська Всесвітня Координаційна Рада також закликає українські громадські організації за кордоном висловити свою позицію в листах і зверненнях до органів української влади з цього приводу.

З повагою
Михайло РАТУШНИЙ,
голова УВКР

Леонід КРАВЧУК: «МОЯ БАТЬКІВЩИНА — УКРАЇНА, А НЕ РАДЯНСЬКИЙ СОЮЗ»

Перший Президент незалежної України. Людина, яка через тиждень після Всеукраїнського референдуму за незалежність поставила свій підпис під Біловезькими угодами 8 грудня 1991 року, цим вироком комуністичної імперії під назвою СРСР. Леонід Кравчук у день 20-річчя референдуму і перед річницею розпаду Радянського Союзу дав прес-конференцію в столичній агенції Укрінформ про історичне значення цих подій.

Петро АНТОНЕНКО

Ці дві теми — референдум і ліквідація СРСР — переплелися на прес-конференції воедино, адже й розділити їх неможливо. Саме всенародне затвердження на референдумі Акта про незалежність України дало всі повноваження новообраному президентові молододі держави чітко заявити у Біловезькій Україні — суверенна держава, і про повернення в союзи не може бути й мови. І саме проголошення нашої держави поклато край Союзові, ще раз засвідчивши: без анексії України імперія неможлива.

“Результат референдуму — понад 90 % громадян за незалежність — мав колосальне значення, — сказав Леонід Кравчук. — І вчорашня, і сьогоднішня, і майбутня Україна спиратимуться на це волевиявлення громадян. Україну як незалежну державу створив український народ!”

Прокоментував Кравчук і твердження, що зараз значно менше наших громадян проголосували б за незалежність. “Незважаючи на те, що країна пройшла через такі терни, що понад 70 % громадян нині живуть бідно, і дуже бідно, що прірва між багатими і бідними, на жаль, поглиблюється, що невідомо, у якому напрямку ми йдемо, усе ж більшість і тепер проголосувала б за незалежність. Адже право самим будувати своє життя — найважливіше. І в цьому найвища сила народу”.

Щодо проблем сьогодення. Ось судження Кравчука про політичну еліту. “Сказати, що нинішня політична еліта відповідає європейським стандартам, демократичним цінностям, розумінню цивілізаційних процесів, це велике перебільшення. На жаль, до влади прийшли люди, не готові керувати демократично”.

Про політичні вектори. “Недавно дивився телепередачу з Володимиром Познером, там прозвучала така думка: яка б європейська держава не уклала угоду з Росією, ос-

тання завжди буде “вищою і старшою” через її політичну доктрину. Сьогодні вирішується, з ким буде Україна. Ми на 60 років відстали від цивілізації, від правових європейських цінностей. Нам необхідно зробити крок до Європи, щоб змінити цю ситуацію. Наша правова система спрямована сьогодні не на захист людини, а на захист влади”.

Про українсько-російські відносини. “У їхньому підручнику історії для учнів, студентів написано, що Україна — це “штучне утворення без жодної перспективи”. Це саме твердити європейцям і Путін. Нас ображають, а ми стоїмо на колінах і кажемо, мовляв, без Росії не можемо”.

Запитання від “Слова Просвіти”: “Зараз у нас російська пропаганда, у деякого постійна ностальгія за колишнім Радянським Союзом. Мовляв, розвалили таку велику державу. То чим насправді був розпад Союзу — трагедією чи історичною закономірністю?”

Відповідь Леоніда Кравчука: “Я нещодавно повернувся зі Швеції, з міжнародного симпозиуму, тема якого — розпад імперії. Я і мої колеги по Біловезьку — Шушкевич, Бурбуліс брали участь у роботі секції “Розпад імперії Радянський Союз”. Геннадій Бурбуліс вважає, що розвал Союзу — це трагедія, бо “ми втратили батьківщину”. А я вважаю, що це не трагедія, а виклик часу. Тому що Радянський Союз для мене ніколи не був батьківщиною. Я не можу вважати батьківщиною країну, яка знищила мільйони людей у голодоморах, репресіях. Для мене батьківщина — це Україна. А ще є моя мала батьківщина — село, де жили й живуть мої рідні, де жили мої батьки, діди, прадіди, які вірили в Бога, ходили до церкви, обробляли землю”.

А Біловезькі угоди — унікальний історичний випадок, коли імперія розпалася мирно. Ці угоди дали можливість значно скоротити ядерні арсенали, а країнам Східної Європи стати на шлях будівництва власних демократичних суспільств”.

● ПОВЕРТАЮЧИСЯ ДО НАДРУКОВАНОГО

А ЩО КАЖУТЬ ФАКТИ?

Антоніна МАТВІЄНКО

Якщо на людину виливають пуд чорної злоби, то значить, вона натворила такого!.. Тим більше, коли йдеться про державного діяча, а конкретно — про экс-Президента В. Ющенка, до якого спрямовує свою інвективу О. Пономарів (“Слово Просвіти”, число 39 за 2011 р.). Що ж ставить йому на карб Олександр Данилович? “Не виконав обіцянок”. Це штамп, який ліплять на кожного обранця, і на цільних осіб також. Для Ющенка це, зокрема, означає: не посадив бандитів за ґрати. Це гасло В. Чорновола означало лише гасло, тобто мрію, бажання, а не конкретний план конкретного діяча. То тільки Ленін, а пізніше Сталін і Берія одним помахом руки наказували: посадити і стратити тих... тих... тих. А в наш час так неможливо, потрібне слідство, докази, суд тощо. Та й що таке тепер “бандити”? Ті, що обкрадають квартири, чи ті, що пожирають більшу частину бюджету, залишаючи на соціальні потреби рештки? Але це — по закону.

За О. Пономарівим, Ющенко мав ліквідувати всі негаразди, що накопичились в Україні за сотні років (починаючи від козаччини), та ще й блискучо. Можна тільки дивуватися несерйозності такого мислення. Без коментарів.

Не побудував жодної української школи, — далі дорікає автор экс-Президенту. А навіщо їх будувати? Шкільних приміщень не бракує. Свого часу, ще до В. Ющенка, більшість російських шкіл, зокрема і в Києві, були переведені на українську мову викладання. В такому статусі вони існують і досі, доки їх знову не поверне в статус російськомовних Д. Табачник.

“Зрадив ідеали Майдану” — красивий патетичний штамп, до того ж неправдивий. Майдан боровся за президента, з яким пов’язував свої бажання демократії. Хто скаже, що він цього не одержав?

За Ющенка, — пише автор, — в Україну повернувся кримінальний елемент.

Помилувався в часі Олександр Данилович. Вони злетілися сюди, як тільки президентом став В. Янукович, уже з двома паспортами, і перестали нарешті стояти пустками їхні “хатинки” в Кончі-Заспі.

І все-таки, що не так зробив В. Ющенко? Чи це він віддав Україну у вочину московському Кірілу? Чи подарував Путіну пів-

денний берег Криму з об’єктами? Чи допустив діяльність агентів “руського мира” проти українських шкіл у Галичині? Чи за Ющенка збиралися під Верховною Радою і на Банковій тисячні мітити соціально скривджених? Чи він влаштував судилища над опозицією? Чи заборонив українцям мирно пройти 24 серпня вулицю, перепиняючи їм дорогу за допомогою беркутівців? Чи не він потурав відновленню радянської символіки? І т. ін.

Чим же відрізняється Ющенко-президент від своїх попередників і від чинного Президента? А ось що кажуть про нього факти.

Без В. Ющенка факт геноциду українців у 1932—1933 рр. канув би в непам’ять, а він став відомий не тільки всій Україні, а й усьому світові. Без нього Іван Мазепа досі фігурував би в історії як зрадник, а він його возвеличив, колись такі гетьману було встановлено пам’ятник. Він розбудив у приспаний національній свідомості пам’ятні події, пов’язані з національно-визвольними рухами і дав їм гідну оцінку. Воскресив пам’ять Батурина і Холодного Яру. Започаткував традиції відзначення знакових дат і подій, як, наприклад, вшанування жертв комуністичного режиму. За президентства В. Ющенка відкрито Український інститут національної пам’яті, Музей радянської окупації, пам’ятник-музей геноциду 1932—1933 рр. А чого варті музеї у Батурині та Мистецький арсенал? З його ініціативи створено Інститут раку. В. Ющенко знав проблему мови з обговорення Верховної Ради, нині ж діями міністра освіти, з благословення нового президента, в обхід закону реалізується політика зросійщення України. Багато зусиль доклав В. Ющенко щодо вступу України в ЄС і в НАТО. Робив він добрі справи і для громад, і окремих людей, заслуговує на пошану і його незалежна позиція щодо Москви.

В. Ющенко завжди був ініціатором і учасником національно-патріотичних заходів, на відміну від інших президентів. Ось і тепер він бере активну участь у підготовці виставки биківнянських знахідок у Мистецькому арсеналі, яка має показати весь жах Биківнянської трагедії. Як повідомила “Україна Молода” (11.10.2011), завдяки Президентові Ющенку у селі Рукомиш на Тернопільщині біля печери, де воїн УПА переховувався 20 років, постав пам’ятник.

Всупереч злісним наклепам, ми кажемо: “Слава Богові, що Віктор Ющенко був у нас Президентом, бо він зробив те, чого не зробив би жоден президент до нього і не зробить наступний”.

НАВКОЛІШКИ ПЕРЕД ТІННЮ ДВОГЛАВОГО, або ПІСЛЯСЛОВО ДО ПРИЇЗДУ КІРІЛА НА БУКОВИНУ

Олександра ПОПЕЛЮК,

почесний голова Чернівецького відділу Союзу українців

Двадцять років на Буковині, незважаючи на агресивний опір духовенства Православної Церкви, підпорядкованої Москві, відроджується рідна — УПЦ Київського патріархату. Патріарх Кіріл брехливо називає її розкольніською, неблагодатною, неканонічною, хоча нема такого канону, згідно з яким Церкву окремої держави можна піддавати анафемі за її усамостійнення. Ще міністр у справах віросповідань гетьманського уряду Олександр Лотоцький стверджував: “У самостійній державі має бути самостійна церква”. Шляхом усамостійнення пішли православні церкви Албанії, Сербії, Румунії, Болгарії і Росії.

Щоб назвати все своїми іменами й дати оцінку приїзду патріарха Кіріла, Чернівецько-Буковинська єпархія УПЦ Київського патріархату провела прес-конференцію за участю Галини Могильницької, педагога, письменниці, лауреата Всеукраїнської літературної премії імені Василя Стуса.

Будь-якій мислячій людині зрозуміло, що патріарх Кіріл приїхав на Буковину не з миром, не задля духовного спасіння вірян. Мета візиту не пастирська, а політична (було їх уже п’ять нинішнього року). Він буде “страну русского міра”, іншими словами, відроджує тюрму народів — Російську імперію. Це при тому, що Російська церква не має в Україні канонічних територій. Підтвердженням цього є заява п’яти найдавніших православних

Відсвяткував, відгуляв клір Московського патріархату вкупі з найвищим керівництвом нашої області приїзд до краю Московського патріарха Кіріла (Гундяєва). До його зустрічі велася небачена підготовка: ремонтували дороги, парки, фарбували все, що можна було пофарбувати вздовж шляху, яким везли гостей у супроводі посиленої міліцейської охорони. Одне слово, всупереч здоровому глузду готувалися зустрічати, як писалося на яскравих білбордах, “свого патріарха” — речника “руського міра”.

апостольських церков світу про те, що територія України ніколи не була і не є канонічною територією Московського патріархату.

Але ні прес-конференція, ні звернення жіночих громадських організацій до голови Чернівецької облдержадміністрації з проханням відмовити в приїзді Гундяєва на Буковину (бо це знуцання над вірянами, котрі добре пам’ятають злочини кривавої московської влади в нашому краї) не вплинули на місцеву владу. Хоч голова адміністрації заявив по радіо, що Церква відокремлена від держави, але разом із чиновницьким почтом в. о. місь-

кого голови Михайлішиним помчався в аеропорт зустрічати гостей. А “батько міста” навіть упав навколішки перед “руссоміровцем” і облобизав йому ручку...

Нам би повчитися у маленькій Молдові, яка гідно повелася перед кадилом московського “єдїнонеделїма”. Молдовани нагадали йому, що вони самостійна держава, яка не входить до складу Російської Федерації, і нав’язувати їм “руській мір” не варто, Молдова не канонічна територія Московського патріархату і таким чином Кіріла увільнили від покладання квітів до пам’ятника воеводі Штефану Великому. Так поводяться люди, які мають власну і національну гідність.

Обдурені, засліплені люди дорогу від воріт до дверей Свято-Духівського собору перетворили на живий килим із барвінку і квітів, на якому виклали слова вітання. Після закінчення всенощної хор заспівав “Многая лета” і “Мульць ань трияска”, вітали російською і румунською. Обійшлися без української, але це нікого не зачепило, нікому не заболіло. Даремно лубський коридор чекав уздовж

живого зеленого килима — витвору холопської догідливості. Але московський гість зігнорував їх.

Переважає більшість буковинців були не в захваті від Кіріла. Буковинки звернулися до керівника виконавчої влади краю, але їхню позицію оприлюднила тільки газета “Час”. Звернення розіслали електронною поштою всім місцевим часописам, однак патріотичний заклик буковинців привернув увагу зарубіжних видань.

Але ні обман вірян, ні маніпуляції канонами, ні казки про “єдїное государство” та “єдїний народ” — ніщо не змусить незалежну Україну повернутися в тюрму — в Російську імперію. А патріарху Кірілу варто було б більше опікуватися російськими проблемами. Час уже щось збудувати і освятити в Пензі, Тамбові, Пермі... Ось де треба будувати “руській мір”. Тоді нащадки Московської держави перестануть боятися, що якщо “руського міра” не буде в Україні й Молдові, то в Росії, за словами Кіріла, “останутся тільки матрешки і самовари”. Буде справедливо, якщо в Україні житимуть колядки, писанки, вишиванки, в Росії — частушки, матрешки, самовари, в Молдові — свої народні звичаї й традиції. І в кожній незалежній державі — свої. Як і має бути.

Наступного року ми відзначатимемо 1160-річчя Київської Русі — нашої держави. Тому сором пече за таку українську владу, яка нині, через 20 років незалежності України, не може звестися з колін, лобизаючи руки носіїв тіні хижого двоголового орла.

Микола ЖУЛИНСЬКИЙ,
академік НАН України

І любити. Бо віра вирощується-визріває на любові до Бога, до родини, до рідного краю — Батьківщини.

Віра наповнює людину особливою енергією самозбереження в нелюдських умовах існування і водночас запалює вогнем вибухової самопожертви. Це і є та мить фатальної готовності покласти своє життя на оltар віри.

*Я чую силу спротиву до болю,
Яка мене наповнює ущерб:
Або здобудеш вимріяну волю,
Або достойну вигадаси смерть!*

Цим вистражданим, вибореним ідейно-світоглядним кредо керувалася авторка вірша "Благослови вогнем, а не словами...", зв'язкова УПА Катерина Мандрик-Куйбіда, в долі якої боротьба за волю України і творчість не лише поєдналися органічно, а й взаємно стимулювали. Але як тоді зрозуміти ці перші рядки цитованого вірша, заперечать мені, у яких вогонь жертвовної боротьби начебто протиставляється слову?

Насправді якогось активного протистояння слова і діла, боротьби і творчості в поглядах і долі Катерини Мандрик нема. Є лише засторога не приховувати за патріотичними гаслами і клятвенними запевненнями свого відсторонення від активних дій, осуд будь-яких спроб уникнення особистої відповідальності за долю рідного краю, за розпросторення національно-визвольної боротьби. Згодом у "Повчанні дітям" вона образно виповість роль та значущість рідної мови, українського слова в національному прозорінні кожної людини, в єднанні нашого народу на шляху до творення Соборної України. Тільки тоді буде праведною така дорога, яка

*Вимощена Словом
До людей і Бога...*

Що стосується вірша "Благослови вогнем...", написаного 1946 року, коли її батька енкаведисти два місяці немилосердно били в Болехівській тюрмі, всередині все повідбивали і на решті, нічого не вивідавши, відпустили помирати додому, тоді чи не вперше Катерина пережила глибоке трагічне потрясіння. Власного дому, своєї хати сім'я Михайла Мандрика вже на той час не мала — помрав покалічений чоловік у чужих людей. Молода дівчина із жахом і ненавистю пережила цю трагічну подію, бо побачила, до якої жорстокості доходять советські окупанти, намагаючись приборкати дух і волю її народу.

Того ж 1946 року влітку Катерині у сні явився Ісус Христос і провістив: "Я закликав людей, щоб покалися, щоб молилися, а ти, дитино, пам'ятай, що тепер 46 рік, а

ЯКЕ ВЕЛИКЕ ЩАСТЯ — ВІРИТИ!

Катерина Мандрик-Куйбіда. Благослови вогнем. Видання 2-ге, доповнене. Літопис. Львів. — 2010.

ти, дитино, за 4 роки в 50 році будеш на страшному суді".

І всі ці чотири роки, коли зв'язкова УПА опікувалася повстанцями — лікувала і доглядала поранених, прала їхній одяг, приносила їжу, переводила через гори, доставляла повідомлення, ходила в розвідку, вона думала, що ж станеться провіщеного 1950 року.

І таки настав цей страшний суд — 25 жовтня 1950 року Катерину Мандрик заарештувало районне МГБ і лише через 14 років — після страшних тортур, нелюдських знущань, непосильних робіт і жакливих поневірянь по сталінських концтаборах вона 1964 року повернулася в Україну. Повернувшись інвалідом другої групи.

Випробування вогнем самопожертви розпочалося не 1946 року — значно раніше, коли Катерині йшов вісімнадцятий рік і вона долучилася до національно-визвольного руху. Тоді ж відчула смак образного слова і бажання виповісти свої думки й переживання у віршах. Почуття, роздуми прагнуть вивільнення і образного вивершення — шукають відповідної форми, в якій могли б віднайти своє художнє довершення.

Приходять у її рідний край "другі совети" — окупанти в тозі визволителів від гітлерівського нацизму, але для Катерини, як і для десятків тисяч молодих українських

патріотів це "визволення" швидко унаочнюється жакливими репресіями і жорстоким придушенням національно-визвольного опору. Катерина Мандрик з особливою емоційною чутливістю реагує на носіїв "кривавих ідеалів", відчуває непогамовну потребу боротися, помшати за смерть своїх односельчан і вояків УПА і боронити свою Україну.

*Злоби кривавої пророки,
Що вивергають з горла смерть,
Ви тут пробудете допоки
Ми гнівом сповнимосся щерть.*

*Переінакшить нашу вдачу
Не вдасться, нелюди, і вам.
Ми збережемо любов гарячу
І вірність нашим корогвам!*

Цей вірш 1945 року "Криваві ваші ідеали..." — своєрідна клятва молодій патріотки, яка у Великий День Воскресіння Христового посвячує себе на жертвовну боротьбу з радянським окупантом, благословляючи себе на очищення вогнем оновлення на найвищій хвилі героїчної самопожертви.

*Великий День. Уроці дзвони
Наш дух здіймають до небес.
Ми Україну обороним!
Христос Воскрес! Христос Воскрес!*

Це емоційне наповнення свого духу вірою в переможність визвольної боротьби є

запорукою перенесення всіх випробувань на жорстоких перевалах долі. Для молодого повстанки советський окупант — руйнач духу, та агресивна сила, яка намагається передусім розхитати духовні основи нації, ослабити і впокорити національний дух, зруйнувати моральні устої українського народу.

Вірш "Руйначі духу", написаний 1947 року, вражає символічно-алегоричною наповненістю та ідейно-викривальною спрямованістю.

Молода поетка виходить на горизонт мислення і поведінки радянського агресора, який у божевільному замірі підпорядкувати собі увесь світ шаленіє від всевладності та грандіозності майбутніх перемог. Катерина Мандрик-Куйбіда цей революційно-агресивний сказ, спричинений прагненням dokonати весь світ, порівнює з настанням глобальної зими, планетарного обледеніння, що загрожує зникненням усього живого на землі.

Уже в цих ранніх поезіях вбачається поетичний дар, який тяжіє до метафоричного і символічного оприявлення особистісних візій, вражень, уявлень, роздумів... Зримо проступає в її поезіях естетична емансипація яскравої в своїх творчих замірах індивідуальності. Це порівняння до творчого самоздійснення Катерина Мандрик не приховує:

*Україно, серцю мила,
Пісне неба і народу —
Відчуваю: пружать крила,
Я готова до польоту.
("Вслухаючись у ніч")*

Образне слово виступає в її внутрішній потребі естетичної емансипації визначальним засобом. І чим активніше Катерина Мандрик втягується в боротьбу УПА за національне звільнення, тим виразніше проступає в її поезіях публіцистичний струм, тим потужнішим стає громадянський пафос і патріотичний голос. Ми можемо нині лише гадати, скільки поезій, що народжувалися під час лісових переведень повстанців чи дорогою зі Львова до Комі АРСР у худоб'ячому вагоні, чи в холодні ночі в бараках під землею, не вилилося на папір, забулося-не запам'яталося, скільки образів на знайшло своєї поетичної форми — хіба в таких немилосердно важких для виживання умовах було до творчої праці? Але якщо судити по віршах, які не мають

*А людську душу не обмацати руками.
Хоч, може, ти й Хома невірний.
(ст. 121)*

Як тут не згадати: "Все дається по вірі твоїй". І тут неважливо, якою мірою таланту чи геніальності ти наділений, які для цього екзистенційного стану надаються ритми, бо пишеться не розумом, що завжди прагне порівнянь і самовихвалень, а душею, яка завжди супроводжує іншою системою виміру: ширістю, відвертістю, сповідальністю перед найвищою силою — силою Господньою і розумінням її присутності в тобі...

І можна з певністю стверджувати, що Господь не полишав цю дивовижну жінку — Катерину Мандрик-Куйбіду, провівши її не одним колом пекла, аби загартувати дух, аби її життєвий чин став прикладом для інших, прикладом неситної віри у Всевишнього, у його світолад, у рідне слово тобі ним дароване і в свою вітчизну як особливу зону, де зло прагне взяти гору над людськими чеснотами, над добромислієм і добротворенням. І доля Катерини Мандрик-Куйбіди є найвиразнішою ілюстрацією того, що всі спроби сатанинства підпорядкувати собі людину, котра зберігає в душі високий божественний лад, марні.

Від усвідомлення цієї божественної суголосності можна вигукнути слідом за німецьким поетом:

Павло МОВЧАН

Поетичне слово як людське замовляння біди, як долання часу, як виголошування формули і віри в себе, як долання чужого часопростору. ...Поетичне слово як мантра, що зміцнює у вірі, що наснажує, сконцентровує на глибинно-архетипному. Слово як божественна субстанція, що зцілює душу, зміцнює її, робить відлунною її до рідного слова, яке ще чути від побратимів і посестер у загальній зоні відчуженості, якою для мільйонів українців стала "Сибір неісходима", де окрім команд, наказів, повелінь, виголошуваних агресивно чужою

ЗАМОВЛЯННЯ ЧАСУ

мовою, лунає і твоя рідна. Можна лише здогадуватись, як молоді українці, принижені допитами, звинуваченнями, судилищами, пригнічені у товарняках, подолавши тисячі кілометрів, принатурювались до всього чужого: землі, неба, дерев, рослин, води, побуту, тюремного режиму, підневільної праці, конвоїрського свавілля, а найважливіше — до чужої мови, в якій найакцентованіше і найбрутальніше серед матюків і лайок лунало "бандерівка", "западенка", "хохлушка"...

Можна лише уявити, як молода, цнотлива, чиста, богослужня дівчина з загостреним відчуттям краси, внутрішньої і зовнішньої, шодень занурювалась у багнюку насилля, жорстокості, приниження, дратівливості, нестерпності, в яку не тиждень, не місяць, а десятки літ втопували чисту, боговіддану українську душу... Тут, здавалося б, не до високих почуттів, не до лірики, не до пісень, не до речитативу, чи то рими, що виявляє високу гармонію з всесвітом, любов до божественного світоладу, до всього того, що було гвалтвно відірвано від тебе: твої обрії, твої Карпати, твою високу бойківську естетику, до всьо-

го, що зветься родовим гніздом і світом Господнім...

Сатана вивищується, сатана все пере-креслює, перебарвлює, переакцентує, сатана всюди: в портретах вождів, сторожових псах, шинелях і погонах, рушниках, у наглядачах, у "крепкому" чужому слові, сатана в зоні пекла. І потрібно було мати, зберігати віру і слово. Віру, що схилила до молитви, до розуміння того, що Бог нездоланний, а любов до нього, як і до свого рідного слова, отже, Божого слова, — почуття невитравні: віра в те, що це не проба, що це пекло тимчасове, що "брехлива завіса", яка над усім, — розірветься. Саме тому віра завжди бере гору над розумом:

*О любий розуме, чи не пішов ти б лісом...
Довкола бачиш тільки стіни сірі,
І кроки чуєш не людей, а звірів...
А над усім — брехливості завіса. (ст. 111).*

Це саме душа осягнула, що "над усім брехливості завіса", тому виникає релігійно-філософський висновок, який негайно оформився в чітку сентенцію:

*Слухаючи, не чуємо
Дивлячись, не бачимо, бо не віримо (під-креслення моє — П. М.)*

дат написання, то неминуче утвердиться думка, що Катерина Мандрик-Куйбіда була настільки глибоко “заряджена” на образне мислення, що навіть на пограниччі життя і смерті в її свідомості пульсували естетичні почуття.

Катерина Мандрик-Куйбіда — надзвичайно емоційно чутлива натура, від природи наділена даром провидіти. Трагічне потрясіння чи, точніше, усвідомлення-передчуття трагічної колізії настільки глибоко проникає в її душу, в її почуття і переживання, що вона набуває дару особливого чуттєвого пізнання. Її уява настільки ефективно активізується, що виявляє здатність викликати з ірреального світу образи Ісуса Христа, Матінки Божої Гошівської, не відчувати болю, коли її катували слідчі, нічого не боятися — “ні своїх катів, ні знущань, ні найтяжчого вироку”.

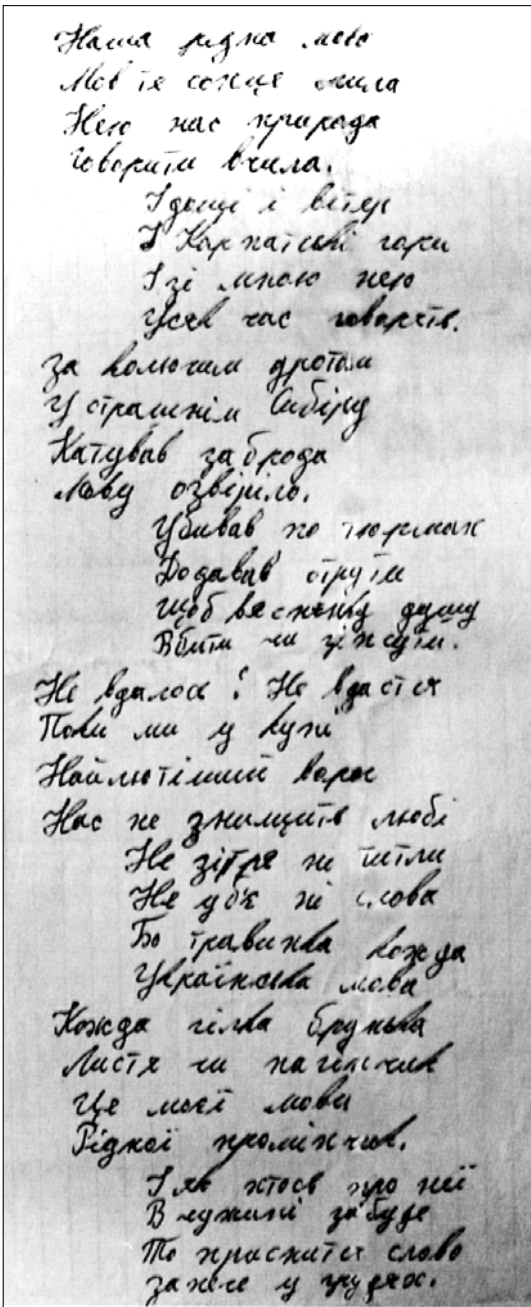
Треба було мати таку духовну силу, щоб усвідомити й переконати себе, що віднині її Ангелом Хранителем є Матір Божа Гошівська.

“Так воно і сталося: з молитвою до Бога я стійко переносила всі нелюдські умови пересилки і концтаборів. Молитва до Бога допомогла пройти мені через всі муки комуністичного пекла знущань”, — згадуватиме на схилі свого страдницького життя Катерина Мандрик-Куйбіда.

Очевидно, що ця мужня, духовно зріла, релігійно свідомо жінка пройшла-пережила катарсичну ідентифікацію — трагічні потрясіння спричинили вивільнення її душі, завдяки чому її душа відновила свободу. А це можливо за умови інтенсивної духовної роботи. Згадаймо долю Василя Стуса, його внутрішню боротьбу за звільнення власної душі від будь-якої скверни і набуття повної духовної свободи в умовах тотальної фізичної несвободи.

Сама Катерина Мандрик-Куйбіда згодом наголошувала: “За цих нелюдських обставин виникала особлива потреба в інтенсивному духовному житті. Лише воно тримало тебе людиною попри намагання системи перетворити кожного на тварину, яка живе тільки інстинктами. Глибокі релігійні переживання, пошук сенсу саме в такому табірному житті, обов’язок продовжувати боротьбу в нових умовах, звернення до творчості дозволяло в’язням зберегти себе і вижити”.

Дивовижне, захоплююче враження справляє героїчне життя і духовний світ Катерини Мандрик-Куйбіди! Рідкісне по-

Автограф вірша “Про мову”

єднання самопожертви в боротьбі за волю Батьківщини і творчої самореалізації.

Ця мужня патріотка України зуміла породити і виплекати в своїй душі свободу. Свободу вибору свого місця в національно-визвольній боротьбі та свободу творчого самоздійснення. То як не захоплюватися цією героїнею, її боротьбою за віру, за свободу рідного народу, а отже, і за свободу його слова, як не побачити в її долі волю Божого Провидіння?!

6—7 вересня 2011 р.

нас, і безсмертнє в самому акті творення. І цей акт є не лише самовираженням, а ще й важливим поповненням до загальної панорами світобудови.

“Людина діюча”, за визначенням П. Флоренського (а саме такою була Катерина Мандрик-Куйбіда), сама для себе складає перелік понять для розпізнання і світу, і себе за умови, що вона прагне діяти через сутність господню. Вона формує власну волю, яку ніхто не спроможний ані подолати, ані захитати. Це не твердість ідеологічного принципу, а непохитність віри, якою і керувалася ця непересічна жінка впродовж усього свого життєвого чину, який вона творчо осмислювала і змінювала і в побуті, і в стосунках з оточуючими, і зі своїми рідними. І слово, як ми бачимо, для неї важило дуже багато, вона знала йому цінну, як стверджує її син Василь, котрий, до речі, успадкував від неї і любов до поетичного слова, і твердість духу, і відданість Господнім заповітам. Була вона небагатослівною, про що свідчать її спогади, але постійно випромінюючи добро і світло, створюючи духовну ауру, оптимізуючи свою позицію, яка, власне, і прочитується з усіх текстів, збережених для нас як нагад про необхідність “трудити щоденно душу”, маючи від Всевишнього “благословення вогнем”.

У ПОШУКАХ ВТРАЧЕНОЇ ІСТИНИ

Наталія МАРЧЕНКО

Кожен твір Володимира Рутківського, від перших поетичних спроб і до потужної історичної романістики останніх років, так чи інакше ламає внутрішні затори, нищить стереотипи в людській душі. І робить це напрочуд тонко, майстерно та виважено, бо йдеться про душу найчутливішу — дитячу. На глибоке переконання письменника, щоб позбутися українського комплексу меншовартості, сучасному підліткові потрібна зрима героїка минулого, яка дає змогу знайти власну точку духовної опори серед облуд споживацької психології, точку відліку для особистісного руху вперед.

Ключовим для розуміння історико-художньої концепції В. Рутківського є роман “Сині Води”, уперше виданий без купюр видавництвом “Темпора” 2011 р. Видавцям вдалося знайти вишукане мистецьке рішення візуального ряду книжки. Сніжно-біле тло обкладинки як чистий лист Вічності проступає (літери та зображення буквально відчутні на дотик!) блакитним розчерком назви, ніби прописаної рукою автора, та символічним малюнком (чого вартий шолом із в’язі авторського тексту!). А наостанку відкривається по-дитячому насмішквате обличчя письменника, наче нашвидкуруч промальоване ним просто серед рядків власного тексту. Графічні роботи Максима Німенка сусідять із фрагментами рукопису В. Рутківського й видаються не спеціально піддає домальованими, а власними мимовільними динамічними начерками в ході написання роману.

Роман поліфонічний за задумом і формою втілення, сміливий за ідеями та концептуальний щодо нових історичних фактів. В основі оповіді — ідея художнього відтворення історичної пам’яті українства. Як показує автор, битва при Синіх Водах задовго до Куликовської поклати початок звільненню східно-слов’янських народів з-під панування Орди. У романі В. Рутківського Синьоводська битва — не просто привід для вибудовування сюжету, а символ наших перемог і спроможності творити власну історію й державність.

На рівні художньо-етичного осягнення дійсності письменник з’ясовує, що рухало людьми в ті визначальні для долі народу часи, коли на розгрізних під навалюю Орди теренах колишньої Київської Русі формувалися нові осередки державності. Перед читачем постають владна верхівка, воїнство та простолюд русичів, литвинів і татар, які поступово, в праці та бойовищах, витворюють у серці тогочасного культурного світу новий етнічний і політичний заміс. Вододілом у цій розмаїтій і водночас єдиній у намаганні знайти спільну правду та можливість мирного співжиття громаді виступає не так етнічна належність чи віросповідання, як внутрішній вибір кожного щодо ідентифікації себе з українськими землями та місцевим самоврядуванням.

В. Рутківський не прагне прикрасити минувшину і не виправдовується перед читачем за її багатолітність чи розмаїття зайдших “поневолювачів” і “владарів”: у художньому просторі “Синіх Вод”, як, зрештою, і в історичному минулому, злодіїв і розбійників, принижених і зневажених чи не більше, ніж порядних достойних людей, ці характери по-різному формує час і обставини. Та коли в таке багатовекторне хаотичне середовище втрапляє нова сила (Боброк), воно набуває нової якості, витворюючи спільноту, свідому себе та свого місця в світі: колишні зарізки стають лицарями, скупуваті хуторські дядьки — далекоглядними передбачливими господарями своєї землі, а зайшли володарі — самовідданими мудрими правителями вже свого краю.

Центральний персонаж роману — князь Боброк. Його історичний прототип Дмитро Михайлович Боброк-Волинський (Коріятович) відомий здебільш як воевода Дмитра Донського. Він ніколи не зраджує собі та досягає мети як очільник, водночас часто опиняється в програві, оскільки, попри непересічний розум і силу, дитинно

вірять у таку саму, як у нього, вроджену самовідданість інших владарів. Відтак князь з’являється у тексті самотнім лицарем і зрештою розчиняється в плінні подій і людей, залишившись для більшості героїв роману хіба що добрим спогадом. По суті, образ Боброка в романі — своєрідне “середнє арифметичне” від функції влади на теренах тодішньої України. Він єдиний може задовольнити потреби в упорядкуванні, одержавленні життя всіх верств суспільства. Та як художній персонаж поступається лицареві Степу Медовусі, сутнісно народному Коцюбі, історично достовірним і водночас символічним сватам Василю та Ахметові чи підліткам Петрику, Тимку та Зейнулі.

Образи останніх, на відміну від дитячих творів В. Рутківського, здебільшого художній засіб драматизації тексту та своєрідне мірило цінності ідей чи життєвих принципів дорослих персонажів: герої-підлітки, з одного боку, фокусують на них увагу читача, а з іншого — випробовують їх на справжність найчеснішою у світі мірою — дитячою. Так, Петрик, опинившись волею долі поряд з князем Боброком, проходить складний шлях дорослішання — від абсолютної залежності від старшого товариша до ширшої відданості та турботи про нього, а згодом — свідомого служіння спільній справі та, зрештою, сумнівів щодо істинності обраного шляху. Наприкінці роману, приїхавши з Московії на хутір Коцюби, герой мимоволі піддає сумніву життєві позиції Боброка, бо на рівні життя конкретної людини українське “хуторянство” виявляється мудрішим, більш державницьким і безперечно людянішим за державно-імперське мислення сусідів. Натомість доля Тимка (від пронесеної крізь усе життя ширшої дружби із Зейнулою до свідомого служіння так само носієві ідеї примирення та єднання кобзареві Іванові) сповнена єдиного нехитного сенсу: люди народжуються, щоб жити у щасті та мирі, шукати волю не в сильних князях, а в собі самих. Саме напрочуд повнокровно змальовані образи друзів Василя й Ахмета та їхніх дітей Тимка і Зейнулі і є ключовими для розуміння етико-філософських ідей роману. Колоритні свати, ніби виписані на народному лубку в усіх своїх анекдотичних подробицях, із замашною молодіцею Устиною, водночас є глибокими філософами свого часу. Саме вони — основа того етнічного замісу, що став згодом українським типом степовика. Саме їхній вибір на користь єдності дав майбутнє цій новій етнічній спільноті.

Вузлові моменти сюжету — і перипетії особистих долі історичних осіб, і важливі для розуміння перебігу подій загальні плани. Останні дещо обтяжують текст, але створюють історичну глибину та перспективу, детальніше виявляють багатомірність і багатовекторність тогочасних конфліктів. Відтак часопростір роману виходить далеко за межі літа 1362 р. й у круговерті Синьоводської битви відлунюють події на Калці, князівські міжусобиці та історія Надсулля, завоювання Русі Ордою та історія Литовського князівства, долі князя Святослава й Івана Берладника, Куликовська битва тощо. Так само широка географія роману. Та якщо литовські, кримські чи московські землі згадуються побіжно, то Київ, Переяслав, Канів, Черкаси, як і Подніпров’я, Надсулля, Примор’я та Степ постають перед читачем у впізнаній конкретності буденного життя героїв та їхніх враженнях. Зрештою, центральним образом роману постає Рідна Земля, котра на очах читача наперекір, здається, непереможним обставинам відроджується з попелу та крові у первозданній красі своїх просторів і людей.

Саме цей вітаїстичний дух невідворотного переможного повернення до першого порядку, до **своєї** правди, **своєї** влади, **свого** дому є тим внутрішнім аксіоматичним сенсом, який скеровує течію роману, вперто спрямовуючи читача у вир буденних і водночас одвічних борін “за своє”.

Зупинися, мите, блаженна!

Проростають сонячні зерна.

Колоситься радість всетворна,

Зупинивши сонячні жорна. (ст. 110).

Думка моя була розігнана, аби показати, як зупиняють “сонячні жорна”, словом ширим і виболеним, коли п. Катерина вдається до спогадів, проте боюся впасти в марнослів’я. Хочу лише принагідно подякувати Василю Куйбіді за той подарунок, який я нещодавно одержав від нього, книгу його матері “Благословенні вогнем”. Книгу від його рідної неньки, яка, як і більшість західноукраїнської молоді, беручи участь у визвольній боротьбі УПА, згодом зазнала нечувано-небачених тюремних поневірянь. І лише ознайомившись із цією книгою сповіді, приходиш до розуміння, що кожна людина — не лише тілесна, так би мовити, матеріальна субстанція, а й шлях моделей-випробовувань, які формують справжні душі. Складність і тяжкість випробовувань на цьому шляху визначають і стан душі, і її кристалізацію, її вагу з тими символами добра, якими вона виповнюється, і безкінечним прагненням завершеності, яка досягається лише одним почуттям — любов’ю, що і спонукає до творчості. Адже потяг до творчості за будь-яких умов людину вивисує, підносить її до рівня Творця Всесвіту, Хто своєю любов’ю просвічує кожного з

Надія КИР’ЯН
Фото автора

Відкрив захід завідувач музею Микола Плахотнюк. Розповів, як зацікавився творчістю Київської школи поетів, про яку довідався у другій половині 1960-х років, побувавши на вечорі у Будинку вчителя. Ця поезія, якої спочатку не розумів, згодом його полонила. Оскільки це явище непросте, вирішив запросити фахівців, дослідників творчості Валерія Іллі. Тому вечір організовано у форматі круглого столу.

Валерій Ілля — дивовижний поет і незвичайна людина. Він не писав вірші, він ними жив. Про це може свідчити як очевидець. У жодній розмові не оминав цієї теми. Пам’ятаю, наскільки важливим для нього було визначення поезії. До нього йшов довго і, за свідченням Валентини Отрощенко, врешті означив так: “Поезія — це образ соборної душі народу, який не має межі між мертвими й живими”. Цей образ він творив усе життя, жодного разу не поступився своїми переконаннями. Я знайома з багатьма достойними людьми, але тільки при спілкуванні з Валерієм просто фізично відчувала, що хочу зростати й світліти душею, ставати чеснішою, добрішою.

Богдан Бойчук визначив найважливіше: “Основними стовпами, які підтримують творчість Іллі, є Шевченко, козаччина, релігія та селянський побут. Ці головні мотиви переплітаються з підряднішими, проникають майже у кожний вірш і творять дивинну загальну канву творчості поета”.

Варто навести вірш, яким Богдан Бойчук захоплюється і на прикладі якого можна зрозуміти творчі засади Валерія Іллі:

*хита вітер коліску на калині
білить мати душу пісню
похилилась над коліскою
вилетіло з неї солов’ятко в пісню
хита мати на калині порожнє гніздечко*

“Перше, що впадає в око, — це унікальний сюрреалізм, глибоко закорінений в українську традицію, пісенну й ритуальну, — вважає Богдан Бойчук. — Крізь призму цього сюрреалізму Ілля дивився на буття, крізь призму що пропускав свою поезію. Бачимо в цьому вірші також традиційні паралелізми (вітер хитає коліску — мати хитає гніздо) та пісенно здрібнілі слова.

І треба довше пригадати, щоб збагнути, про що мова в цьому вірші. Або треба прочитати мотто. Ось воно:

*Гей! Люляй, люляй, дитя моє,
біля церкви місце твоє.*

*Біля церкви на груночку,
дам ті брати долиночку.*

Отже, вірш про смерть дитини — такий природний, спокійний, всеприймальний і просвітлений із нутра. Подібного вірша про смерть я не стрічав у жодній поезії.

Вірш цей вказує також на непомилно індивідуальний стиль Іллі. Його ні з ким іншим сплутати не можна”.

Олександр Хоменко, автор статті про Валерія Іллю, надрукованої в альманасі “Артанія”, доповнює цю характеристику.

“Самою цією постаноттю відкривається інший вимір традиції, традиції творчої, яка українську звичаєвість продовжує, а не імітує. Колись Костомаров у прекрасному есеї сказав, що Шевченків “Кобзар” — це річ, яку народ не написав, але міг би напи-

сати і що достеменний поет творить так, як народ міг би написати.

Валерій Ілля в глибинній своїй народності ніколи народу не стилізував, він його продовжував. Тексти поета сучасні, надзвичайно трагедійні”.

Олександр Хоменко також зазначає, що Валерій Ілля іде від Ганни Собачко-Шостак, українського народного майярства. Одна з його поезій — на смерть українського настінного живопису, в якій фіксує факт, що хати перестали розмальовувати.

Водночас це поет, який опрацював величезний масив світової культури, увібрав у себе такі постаті, як Лорка, Сен-Жон Перс, Рене Шар... Хто читав його статті, той бачив, як багато фактичного і духового матеріалу Ілля пережив, яким потужним інструментарієм треба володіти людині, яка прагне осмислити його творчість. Він мав мрію про високий стиль української літератури, вибудовував такий стиль від Квітки-Основ’яненка, так вподобаний ним Марусі Чурай через Шевченка, Куліша і до сучасних авторів. Вишукував людей, які мали цю традицію продовжувати. Нині нерідко автори пірають себе через різноманітні скандали. Валерій Ілля цим ніколи не

поезія

я про поезію як і про самотність знаю все

коли не можеш збагнути

про що мовчить стара криниця

кидаєш в її небо камінь

і з завмиранням стогін чуєш

Господи навіщо все це

Валерій ІЛЛЯ

грався, вважав це дешевими прийомами, гідними хіба шоумена, а не письменника.

Відповідальний секретар журналу “Основа” Анатолій Зубар розкрив видавничу грань діяльності Валерія, розповів, що вважає одним із подвигів Іллі цей журнал. Під його керівництвом було видано 12 чисел із 1993 року, хоч спонсорів знайти було нелегко. Радів вдалим знахідкам. “Пам’ятаю, колись сказав: “Анатолію, Ви знаєте, у нас сьогодні свято. Я домовився з Віктором Мінняйлом, що він нам дає “Вічного Івана”. Це один із найкращих романів, написаних у ці часи”. Ми друкували його в семи числах. Згодом 1994 року цей роман отримав Шевченківську премію”.

Яскравий, глибокий і широкий виступ Валентини Отрощенко, який варто навести: “Всі помисли Всесвітнього Духу знаходять тихе завершення в душі поета”, — сказав колись Гейдерлін. Звідки приходять і куди повертаються справжні поети й чому доля їхня така гірка й тяжка, найчастіше трагічна — ми цього знати, мабуть, не можемо. Правдиві вірші — то молитви. Валерій Ілля — поет могутній.

Саму поезію він означає як образ собор-

ної душі народу, який не має межі між мертвими й живими. Місце її становлення у стосунку до вічності, Бога, останній прихисток її на землі після смерті народної пісні, найвищого прояву поезії в світі. Поет у ритмі й мелодії окремої душі в нерозривній єдності з богорівними ритмами й мелодіями душі цілого народу. Поставити так питання творчості може тільки поет великої сили.

Валерій Ілля народжений на Чорнім морі у Балакліві, у бухті символів, у колишньому Воронцовському палаці, де 1939 року містилася лікарня, дитина молодого грека-рибалки Павла Ілліуса Іллі, що ріс потім як трава, за його власними словами, у Трилісах на Київщині в баби й діда, у селах на Вінниччині, в Теремках і Чабанах під Києвом. Він був однак завжди свідомий свого призначення: я знав, що буду письменником. У житті його було багато незвичного. У душі його жили козацька шабля і сирота. Тарас Шевченко прихилив йому в душу велику сльозу. Ця сльоза — Шевченко, як дивовижне добро, якого жоден народ не мав, як космічний дух України, душа історії України. Загиблення в праісторію, українська народна пісня витворили поета “Сварги”, збірки “Розширеними очима” й автора низки глибоких статей із праісторії питань мистецтва.

Валерій Ілля на початку 1960-х років перший звертається до поезії вільного вірша. Ці вірші з дивовижною чистотою тону, прозорі, легкі й лаконічні згодом змінюються на

метафоричне й симфоричне письмо такої щільності й густоти, переважно без проміжних неметафоричних структур, що аналогів йому не знайти. Вірш стає часто одним подиву гідним нерозривним реченням з ланцюгом підрядних, що переходять одне в одне і, будучи кожне метафорою, творять метафору загальну. Дуже показовий у цьому плані вірш “Автопортрет”.

А тим часом існує заборона на друк, неприйняття такої поезії. Як сказав колись Григорій Тютюнник, це справжня вільна поезія. На той час існувало переконання, що треба засвідчити, хто ви, тобто написати “паровози”, прийняти існуючий видавничий стандарт, який згубив не одного поета. Валерій Ілля такі писання розцінював як злочин проти народу, як поблазнення простих читацьких душ. Він, встоявши у правді, не написав жодного неправдивого лукавого рядка, жодного слова. І першу збірку “За туманами ковалі” побачив у 50

років. Це був початок 1990-го року. (До слова, хотів її назвати “Розширеними очима”, з чим не погодилося видавництво).

Друга його збірка “Сварга” написана в післячорнобильські три літа над Сулою на Полтавщині, в селі Біловодка між Лохвицею та Ромнами, в білій хаті з червоною призьбою на високому березі, звідки відкривався прекрасний краєвид на плавні й далекий синій берег. Вона стала природним сплавом модерних засобів і глибокої народності.

Валерій умів радіти. Він умів дивуватися й захоплюватися. А ще мав дар передбачення. Усі його передбачення, пророкування справдилися. У першій половині 1960-х років він говорив Євгенові Сверстюку: “Євгене, імперія впаде ще за нашого з тобою життя”. Сверстюк тоді йому казав: “Валерію, це неможливо. З такою репресивною машиною цього бути зараз не може”. Так сталося. Так само він передбачив появу різного рівня праці із праісторії: “Мине кілька років, і вони почнуть рости, як гриби після теплої дошки”. Тоді, у 1970-х роках, коли він написав “Скільки тисяч років слову “тато”, він практично нікого не знав із таких людей. Так само він передбачив грядущу пустку в поезії, коли все поглинув так званий “постмодернізм”, який, не маючи стрижня, оточує цю порожнечу завитками. Про подібне явище навіть Блок колись говорив.

Він успадкував від батька глибокий розум, загальну стриману шляхетність, шляхетне ставлення до жінок, навіть уміння красиво пити чарку. Як грек, він був відкритий до спілкування. Як поет, він ніби встановлював якусь межу, яку багато хто відчував. Коли його не стало, мені зателефонував один чоловік і сказав: “Він був не такий, як усі”. Це правда. Він був токарем, бетонником, найкращим вожатим в Артеку. Відкривав і закривав у центрі Києва фонтани (була в нього така романтична робота). Був сторожем у садах Вінниччини й Молдавії, вихователем в інтернаті, працівником музею в Пирогові й перевозив першу хату з Волині, сторожував човни на Видубецькому озері... Був грачем (нелегальним таксистом) і його ловили міліціонери тощо. Але він був завжди поетом. Він казав, що прощає всім усі гріхи, прощає все, але не прощає гріха перед Україною.

Він був поетом великого почуття й переживання — не думки і не осмислення. У “Шоденнику” Тараса Шевченка знаходимо прекрасну річ, дивовижне відкриття. Він каже, що чоловік має Божественний розум — почуття. Тобто Божественний розум — і є почуття.

Його називали геніальним. Серед таких найкращий наш стиліст у прозі Віктор Мінняйло, Микола Холодний, який, на жаль, не втримав себе на відповідній висоті, Микола Вінграновський... Але його супроводило все життя і супроводжує після смерті мовчання, замовчування, якась боротьба. З ним боролися за життя, борються й досі.

Мав мрію видати двотомник, який сам уклав. Перший том — поезія. Другий — праці з філософії поезії, історії, мистецтвознавства тощо”, — розповіла пані Валентина.

До речі, на цьому вечорі вірші звучали як пісня.

Галина ОСТРОВСЬКА,
член НСЖУ, м. Одеса

Продовження.
Початок у числі 48 за 2011 р.

ПРО МОВУ ОДЕСИТІВ І НЕ ТІЛЬКИ

Доля мови одеситів — не євреїв, а самих українців — відома: “Вся історія відносин між Москвою та Україною... є планомірне, безоглядне, безсоромне, нахабне нищення української нації” (В. Винниченко).

Щоправда, українцям Одеси неабияк пощастило. По-перше, це місто ніколи не знало кріпаччини, тобто будувалося, зростало й розвивалося за умов, яких не мало жодне з міст царської Росії, — умов самоврядування; по-друге, воно формувало свої звичаї, стосунки і традиції під наглядом НЕ тупого, заплішеного, але дуже загребущого російського чиновництва, а під оком таких людей, якими були Йо-сип де-Рібас (Дерібас), що правив нашим краєм ще тоді, коли Одеса й Одесою не звалася; дюк (герцог) Еманюель де-Рішельє, який поставив собі за мету вибудувати Одесу кращою за його рідний Париж; граф Олександр Ланжерон, що прийшов дюкові на зміну, але дотримувався його лінії; Михайло Воронцов, видатний адміністратор, який часом і власних грошей не шкодував задля добра краю. Купив, наприклад, в Англії пароплав, що обслуговував переправу Овідіополь—Аккерман (про це розповідає історик В. Левчук у книжці “Овідіопольський район. Енциклопедичний довідник”).

В атмосфері працьовитості, шляхетної взаємоповаги, відповідальності за слово честі, яку перші очільники Одеси створили навколо себе, склалися і основні риси характеру населення молодого міста — відвертість, зичливість, готовність допомогти кожному, хто цього потребує, гостинність, привітність, уміння сприйняти жарт і дотепно відповісти на нього, м'який гумор, що тільки веселить співрозмовника, а не ображає його...

Такими були й одесити-українці? Так, але тут треба додати ще одне: українці, на відміну од євреїв, мало празнували москалів (як, зрештою, всі козаки не зі старшини!) і російської (московської) мови переймати не квапились. Навпаки, твердо трималися свого, чим викликали повагу оточення і навіть підбуждали підтримку одеситів-росіян. Ясна річ, не чиновників окупаційно-імперського спрямування, не підпорядкованого земним царям православного ду-

ховенства, що чи не найпершим своїм обов'язком вважало обрусеніє. На боці українців Одеси виступала її передова інтелігенція. Це видно хоч би з публікацій місцевої періодики.

Та спершу кілька слів про саму цю періодику. Одесити страшенно задаються, що першою газетою в їхньому місті була газета французька. І хоч вона була малою-невеличкою — займала чи не двадцятину частину всієї газетної площі, але ж (і *ето вам неабияк!*) — французька! Друкувала ціни на хліб, повідомляла про відправлення та прибуття суден, давала дешифру хроніки з життя вищого товариства. Призначалася не для одеситів, а для неогоціантів з Франції, що повтікали од революції в своїй країні до Росії, як, зрештою, вчинив і сам Рішельє. Минула доба якобінства, доба Наполеона — не стало й французької газети в Одесі: її читачі й передплатники повернулися додому. Та залишився приклад власної — міської, місцевої — домашньої газети...

Справжнім патріархом такої домашньої преси в Одесі і в тій частині України, що підпорядковувалася царській Росії, став “Одеський вестник” (виходив із січня 1827 р. до січня 1894 р.). Він і обслуговував якоюсь мірою духовні й культурні потреби одеських українців: знайомив із творами Гулака-Артемовського, Котляревського, Шевченка, а головне — послідовно доводив, що *малорусский язык богат, выразителен и вполне самостоятельный*.

Такої думки були й інші газети тодішньої Одеси. Вони були різноспрямовані, неспівзвучні й навіть полярні в оцінці кардинальних проблем буття, але у ставленні до української частини одеського населення показали себе толерантними. Ба, навіть більше — добро-зичливими та по-журналістськи солідарними зі своїм “патріархом”. А він 1892 р. розробив програму української газети і навіть назву придумав — “Землероб”.

Ясна річ, таку програму імперська влада задушила на пні. Але ідеї самостійності української мови, її особистості, окремішності в умовах фронтального обрусення заглушити не змогла. Вона, ця ідея, знайшла собі ґрунт навіть у добре пильнованих на відданість само-

державству наукових колах Новоросійського (читай: Одеського) університету. Його працівник М. Красуський, провадячи широкі дослідження з порівняльного мовознавства, дійшов висновку, що: “1) Малоросійський язык не только старше всех славянских, не исключая **так называемого** (підкреслення моє — Г. О.) старославянского, но и санскритского, греческого, латинского и прочих арийских; 2) Колыбелью арийских племен не была Средняя Азия, но так называемая *Сарматская равнина*, или *Славянская*; 3) Малоросійський — это язык *коренной* и поэтому все славянские племена его понимают. Так, Поляк, Словак, Чех, Серб и проч. легче понимают Малоросса, нежели Великоросса”.

Ці висновки взято з праці “Древность малоросійского языка”, яка є, як сказано в авторському поясненні, *кратким извлечением из обширного труда, подготовленного к печати на польском языке*.

Чи десь побачила світ ця польська праця, невідомо. А реферат вийшов 1880 року в Одесі. Цитуючи його, ми дозволили собі висновки М. Красуського пронумерувати (для чіткішого викладу), хоч узятю їх з різних сторінок *извлечения*, а також дозволяємо собі додати після слова “Великоросса” свое речення, заґрунтоване на сучасних спостереженнях: Зате Великорос, хоч на кожному кроці присягається, що він — слов'янин та ще й неабиякий, а **старший брат українця**, не може (чи не хоче?) зрозуміти молодшого без перекладача. Не кажучи вже про те, щоб вільно заговорити українською, як українець російською (це бачимо на прикладі мови нашого прем'єра).

Отже, *извлечение* у світ вийшло. Але не мало жодного розголосу. Що сталося це в царській Росії, зрозуміти можна: там не крилися з думкою, що української мови як такої не було, нет и не будет. А чого “Древность малоросійского языка” замовчувано (точніше, просто поховано у “спецхранах”) за радянських часів? Адже української мови як такої ніхто вже, здається, не заперечував і не забороняв...

Між рядками. М. Красуський, як випливає з описаного *извлечения*, не був прихильником України як поляк, але як людина, вихована на засадах 10 Заповідей, не підлаштовував наслідки своїх досліджень до власних смаків. На відміну від сучасних одеських “інтелігентів”, що зросли на “кодексі будівника комунізму”. Вони підло (і без найменших докорів сумління!) викреслили з другого видання “Старой Одессы” слова О. Дерібаса про українську мову.

Ще одне. Приклад *древности*

малорусского языка: латина — *ліга* (зв'язок, з'єднання, прив'язь); українська мова — *налигач* (прив'язь, мотузок для прив'язування худоби за роги).

Красуський вважав українське слово в цій порівнюваній парі старшим. І не помилився. Відкриття Трипільської культури (1912 р.) підтвердило це. І відкриття не десь, а саме на *Сарматській (Слов'янській)* рівнині, де й лежить наша Батьківщина!

Найцікавішим у замовчуванні описаної роботи є те, що його мотиви і в царській, і в совєцькій імперії були однакові. Неоднаковим був лише словесний антураж. Та й то до певної міри. Бо важко помітити особливо чітку смислову різницю між твердженнями:

а) єдинонеділість — єдина общность;

б) третій Рим — трієдінство славянських народоф (+ старший брат).

Та повернімося до розповіді про не прибуту кріпаччиною Одесу, де ще жили відголоски європейських традицій. Було так: якщо не щастило запровадити в нашому місті української преси, видавці давали місце українському слову в російських газетах, а 1893 року придбали ще й право на випуск журналу “По морю и суше”, що виходив перед цим у Києві. Коли його літературно-художній відділ очолив відомий лексикограф М. Ф. Комаров, на сторінках видання побачили світ твори Б. Грінченка, П. Грабовського, А. Тесленка, С. Єфремова, М. Коцюбинського, А. Кримського, О. Пчілки та інших. Наприкінці 1897 року цензура тижневик закрила. Слідом за ним полягли і “Жизнь Юга”, де публікувалися твори І. Франка, “Южные записки”, учасником яких виступала Леся Українка.

Зате невдовзі почали виходити нові літературні альманахи: “З-над хмар і долин” (1903, укладач — поет М. Вороний), “Багаття” (1905, укладач — письменник І. Липа), “Вінок Шевченкові з віршів українських, галицьких, російських, білоруських і польських поетів” (1912, укладач — М. Комаров), “Степ” (укладач — літературознавець А. Ніковський).

Як бачимо, всупереч усім царським заборонам і репресіям, українське Слово в Одесі жило. І лунало навіть зі сцени. У роки, коли в інших містах український театр не мав публіки, в Одесу, де, як писав О. Пушкін:

*Там все Европой дышит, веет,
Все блещет югом и пестреет
Разнообразностью живой,*

починаючи з 1871 р., їздили на гастролі й довгенько гостювали зі своїми театральними трупами корифеї української сцени М. Кропивницький, М. Заньковецька, брати Тобілевичі. На їхні спектаклі ходило

не тільки українське, а й інше трудове населення багатомовної Одеси. Не цуралася українського театру й передова російська інтелігенція. І не кривилася при цьому, як сьогоднішня заїжджа, якій до передової — як до Києва пішки, мовляв, *не панімаєм етой мови*.

А ще подужали українські голоси в Одесі на початку ХХ століття, коли тут на хвилях революційних подій (1905 р.) фактом українського культурного життя стала організація “Просвіти”. Ініціаторами створення цього товариства були М. Ф. Комаров, що як правник, адвокат, нотаріус мав зв'язки з багатьма українськими громадами; С. П. Шелухін, юрист, який згодом став міністром внутрішніх справ УНР; І. П. Липа, лікар, письменник, що надавав у власному будинку приміщення для засідання товариства, а за часів Центральної Ради був українським комісаром в Одесі; І. М. Луценко, згодом член Центральної Ради; М. Є. Слабченко, студент Новоросійського університету, згодом відомий історик, репресований 1930 року — за участь в СБУ (Спілці визволення України); А. В. Ніковський, мовознавець, журналіст, громадський діяч, згодом міністр закордонних справ в уряді УНР, теж випускник Новоросійського університету.

Лише протягом перших семи місяців діяльності “Просвіти” її літературні вечори, вистави за п'єсами Б. Грінченка, Т. Шевченка, М. Кропивницького, лекції з історії України, виступи самоорганізованого хору тощо відвідали 7500 осіб.

На цьому піднесенні виникли вже й суто українські газети. Це були: “Народня справа” і “Вісті”. Виступали за “правду на землі і краще майбутнє українського народу, за рівні права всіх пригноблених народів Росії, за широке самоврядування в місцевому житті”. Перша вийшла один раз, друга — чотири. Та на тому й край. Бо, як згодом писав І. Бабель, “в Одессе была очень самодовольная буржуазия и очень черносотенная городская дума”, а М. Грушевський (теж багато років по тому) уточнював: *Російська демократія завжди закінчувалася там, де починалось українське національне питання*.

На початок ХХ століття Одеса стала другим — після Петербурга — портом Російської імперії, вросла в мережу всеросійських залізниць, налічувала 486 промислових підприємств. Пропорційно зростало й населення. При цьому лави одеситів поповнювали здебільшого росіяни і євреї, тож невдовзі Одеса у складі свого населення серед великих міст України мала найменший відсоток українців. І все ж, як зазначив наш земляк, видатний сіоністський діяч В. Жаботинський, “Одеса... не була російською, особливо якщо взяти до уваги те, що половина так званих росіян були насправді українцями, людьми настільки відмінними од росіян, як американці від британців або англійці від ірландців” (Реєструючи людей у царській Росії (і в Одесі), їх питали не про національність, а про віросповідання. Тому відповідь “православний” автоматично означала “росіянин”. А прізвище записувалося у міру грамотності записувача. Наприклад, прізвище Семикін з діда-прадіда було Семикін. Про це авторові статті розповідала свого часу сама пані Людмила Семикіна, потомок доброго козацького роду, художниця, лауреат Шевченківської премії).

Далі буде.

КОЛИ ЗЛАМАНО КОД...

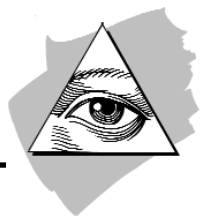
Світлана ОРЕЛ,
м. Кіровоград

У Кіровограді, в рамках поїздки центральноукраїнськими містами, побувала провідний соціолінгвіст, професор Києво-Могилянської академії Лариса Масенко. Наша землячка, а корені її зі степового краю, зустрілася з молоддю в Кіровоградському педагогічному університеті, зі слухачами обласного інституту післядипломної педагогічної освіти імені Василя Сухомлинського, з членами місцевого “Українського клубу”.

Сакраментальне і для багатьох, на жаль, риторичне питання, — яка різниця, якою мовою говорити, — має дуже конкретну і науково обґрунтовану відповідь. Народи, які поневолені зуміли зберегти мовну стійкість, набагато швидше стають на шлях прогресу, цивілізованості, досягають вищого рівня життя. Чехи, словаки, при-

балти, грузини — конкретні приклади мовної стійкості, а отже, єдності, згуртованості у прагненні до облаштування власного життя. Інший приклад — Білорусь, Казахстан, Киргизстан. Україна десь поміж ними. Ні “так”, ні “ні”, вічне “не знаю” і зумовлює наше незавидне становище та безліч поразок.

Одною з наших найбільших проблем, на думку провідного соціолінгвіста України, залишається розрив між мовою освіти та мовою інформаційного простору. Останні моніторингові дослідження найпопулярніших телеканалів свідчать, що українська мова присутня там лише на 28 %. Суржик, двомовні ведучі консервують наш зламаний мовний код. Один із проявів цього згубного явища — і недавнє перейменування в Кіровограді вулиці Леніна на Дворцову. Суржикова назва ще раз фіксує зламаність українського мовного коду, основну причину нашого соціального занепаду.

ВІДРОДЖЕННЯ МУЗЕЮ М. ЛЕОНТОВИЧА ПОЧНЕМО У ДЕНЬ ЙОГО НАРОДЖЕННЯ?

Вироби теплицьких майстрів із соломки

— **Вікторе Володимировичу, багато людей, навіть уродженців Теплицького району, вважають наш край ледь не “краєм світу”, хоч географічно він розташований у самому центрі України. Незважаючи на віддаленість від столиці та великих магістралей, люди тут живуть повноцінним духовним і культурно-мистецьким життям. Та все ж, пане Вікторе, як воно — бути “міністром культури” одного з “найглибших” районів української глибини?**

— Думаю, на нашому “краю світу” з культурою ті ж проблеми, що й у кожному районі столиці чи великого обласного центру. Це — фінансова скрута. Та все ж за бюджетні кошти, спонсорські внески від місцевих добродійників і кошти від платних послуг нам вдалося зміцнити матеріально-технічну базу РБК і сільських закладів культури: відремонтувати фойє районної бібліотеки для дорослих, придбати проєктор, мікрофони, деякі деталі одягу для художніх колективів. Однак актуальним залишається завершення ремонту РБК, поновлення експозиції методкабінету, необхідно придбати комплект духового оркестру, низку музичних інструментів, українські національні костюми й костюми для учасників хореографічних колективів... Допомогти з ремонтом сільським закладам культури... Ось і доводиться скромні фінансові можливості компенсувати ширим ентузіазмом і любов'ю до прекрасного теплицьких хліборобів та інтелігенції. Щодо географії, то, мабуть, вона теж впливає, бо жити в такому привільному, квітучому краю і не співати — просто гріх... Та й з історії знаємо, що споконвіку на Тепличчині жили талановиті енергійні люди, які вміли й ниву орати, і шаблею махати, й пісні співати. Хоч перші писемні згадки про наш край як порубіжжя Литовського князівства з'явилися лише у XV столітті, залишки поселень трипільської, черняхівської та зарубинецької культури свідчать, що тут життя виривало

ще до нашої ери, а найближчими нашими предками були войовничі й таємничі племена уличів. Спершу Теплик називали Смілгород (так Теплик позначений на мапі Боплана 1648 року), що свідчить про сміливість і волелюбність наших пращів. Теплицькі хлібороби, чинбарі, ковалі брали участь у Визвольній війні під проводом Богдана Хмельницького (1648—1654 рр.). Теплик входив до складу Уманського полку. Тож коли у травні 1652 року через наше містечко проходило козацьке військо на Умань, до нього приєдналося багато мешканців, які згодом узяли участь у Батозькій битві, що завершилася розгромом війська польської шляхти. Наші краєни не тільки ходили на Умань із полками Максима Залізняка, а й 1755 року розгромили маєток місцевого феодала. Витав нашими ланами і легендарний дух Кармелюка... На початку XX століття, в період революції й громадянської війни на наших теренах ходили в двобій австрійки, білополяки, петлюрівці, загони Волинця і більшовицькі частини Першої кінної армії... Тож жодна подія світового значення не обминула наш район...

— **Коли ми вже так заглибилися в історію, то хто й чому перейменував Смілгород на Теплик? Яке походження цього слова? І чи не збирається Ви відновити історичну справедливість?**

— Можливо, назва Смілгород не подобалася польським панам — графам Потоцьким, яким Теплик перейшов у володіння від князя Острозького. Потім він був власністю магнатів Жабокрицьких і Калиновських і, либонь, дуже нагадував їм минулу козацько-гайдацьку славу... Думки наших краєзнавців про походження назви Теплик розходяться: одні кажуть, що пішла вона від річки Теплички, інші вважають, що в давнину тепликами місцеві поселенці називали погребі, в яких у мирний час зберігали врожаї з ланів, а в лиху годину ховалися від кочових зайд. А може, назву міс-

У “Слові Просвіти” (число 3 за 2011 р.) письменниця Галина Тарасюк у статті “Трагічно щедра доля” порушила болючу для України тему історичної пам'яті, тему неналежного пошанування видатних людей, що спостерігається у ставленні влади і громади до місцевих музейних установ, як-от музею Миколи Леонтовича у Марківці, селі Теплицького району Вінницької області, де всесвітньо відомого композитора 90 років тому убив “агент уездчека Грищенко” 23 січня 1921 року. Наступного, 2012 року, світова громадськість відзначатиме 135-ліття Леонтовича, щедрий талант якого утвердив українську народну пісню надбанням людства. Що зроблено для увічнення пам'яті композитора за цей час, як іде підготовка до ювілею та про духовне життя української глибини — розмова з начальником відділу культури і туризму Теплицької РДА Віктором ПРОКОПЕНКОМ.

течку дав легкий і теплий степовий вітер — теплик чи гостинність і сердечна теплота місцевих мешканців? Хоч би як там було, а від назви нашого райцентру стає так тепло і привітно на душі... то чи варто її змінювати?..

— **Мабуть, маєте рацію... Тож перейдемо від історії до сьогодення, а саме до культури, про яку забувають, коли треба давати гроші, і згадують, коли треба бодай чимось похвалитися. Теплицький район має чим похвалитися...**

— Нам справді є що показати людям: і католицький костел Діви Марії, збудований 1822 року в Теплику, і Миколаївську церкву в Залужжі кінця XIX століття, і церкву Покрови у с. Карабелівка, засновану 1747 року, храм Успіння Пресвятої Богородиці 1887 року в с. Кивачівка, Святого Михаїла в Скарженівці — збудовану 1785 року, крім того — музей Героя Радянського Союзу Миколи Воронцова в Теплику і палац графа Станіслава Потоцького в Удичі, старовинний млин у селі Пологи, врешті, урочище Бутова, що прихистило повсталих гайдамаків... Чи не кожне село має свій краєзнавчий музей або кімнату, де можна довідатися про його не повторну історію, сповнену невтомної праці та боротьби за свободу й незалежність... Щодо “зеленого туризму”, то можемо запропонувати відпочинок у мальовничому селі Завадівка на березі Південного Бугу, за проживанням у приватному секторі...

— **Боюсь помилитися, але, на мій погляд, сьогодні на нашій давній Смілгородщині спостерігається просто-таки культурний, точніше, фольклорно-пісенний бум. Це потвердив і творчий звіт її само-**

діяльних колективів, що відбувся нещодавно у сусідньому райцентрі Гайсин. Кажуть, ви втерли носа сусідам, з якими у вас давнє змагання?

— Колиш Тепличчина входила до складу Гайсинського району, а 1966 року був утворений Теплицький район і ми стали самостійними. Звідси і дух суперництва, до речі, дуже благотворний. Ось і цього року на творчому звіті аматорських колективів району “Квітні, Тепличино, хлібом і піснями”, присвяченому 20-й річниці Незалежності України, який відбувся в Гайсині, кожна сільська громада (а це 34 заклади культури) представила все найкраще: від витворів народних майстрів різних жанрів і до кулінарних чудес: страв і випічки. Особливо зачарувало сусідів і представників з області вміння наших господиньок пекти короваї. Крім того, сподобався і понад двогодинний концерт, який розпочався хореографічно-літературною композицією “Благословенна земля моя — Тепличчина” у виконанні зразкового аматорського хореографічного колективу “Фантазія” РБК під егідою Людмили Юхимчук. Також у концерті взяли участь колективи різних жанрів: чоловічий квартет працівників органів державної виконавчої влади під керівництвом Миколи Ільницького, вокальна студія “Перлинка” Будинку дитячої творчості, вокальний ансамбль “Любисток”, народний аматорський академічний хор “Відродження” (кер. Микола Сокоثنюк), духовий оркестр (кер. Віталій Хіміч) та чоловічий квартет “Смілгород” районного будинку культури, ка-

мерний хор “Первоцвіт” Соболівського будинку культури, квартет “Рапсодія”, ансамбль бандуристів “Посвіт” Теплицької ДМШ, жіночий вокальний ансамбль “Яворина”, естрадний гурт “Шик”, фольклорні колективи: “Берегиня” — з Орлівки, “Подольнян” з Бджільної, “Надія” Побіського сільського клубу, “Василиха” — із Залужжя, “Калина” — з Мишарівки... Усіх і не перелічиш, адже в районі працює 80 вокально-хорових, 12 інструментальних, 17 хореографічних, 22 театральних колективи...

До речі, чи не кожен з цих колективів лауреат престижних конкурсів, наприклад, Міжнародного фестивалю дитячої творчості “Слов'янський вінець”, всеукраїнських фестивалів “Великодні писанки”, “Світанки над Россою”, “Скарби Поділля”, знаменитого конкурсу фольклорно-автентичних колективів на приз Г. Танцюри...

— **Мені розповідали жінки з фольклорного гурту “Берегиня” з Орлівки, що ви не тільки берете участь у всіх всеукраїнських культурних заходах. Район славиться і власними фестивалями, конкурсами, як-от фольклорним святом “Душа без пісні — що безкрила птиця”, імені Євгенія Тондів — незабутньої пропагандистки української народної пісні із Соболівки...**

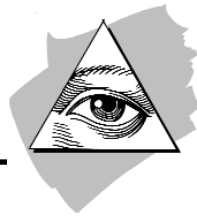
— Так, на цей фестиваль до нас приїжджають колективи з усієї України. Крім того, популярний і регіональний фестиваль духовного співу “Різдвяні передзвони”, фестиваль стильної музики “Теплик — ROXU”, творчої молоді “Теплоцвіт”, фестиваль гумору й сатири “Тепличчина сміється”, родинної творчості “Край Теплицький співучий”, конкурси “Шануймо роду нашого скарби”, “Серця двох”, “Кому за...” Та майже щоденно в нас відбувається якийсь захід: конкурси “Панна Теплик”, “Міс профтехліцей”, ігрові програми “Караоке”, “Діти — наше майбутнє”, благодійні акції для дітей з обмеженими можливостями: “Повір у себе”, “Творимо добро”, а ще різні тематичні вечори, бесіди, лекції, презентації книг місцевих авторів — членів літературно-мистецького об'єднання “Дивослово”, яке очолює член НСПУ Олена Герасименко. Організуються художні виставки, приурочені до знаменних дат.

— **Справді, культурно-мистецьке життя в районі цікаве та бурхливе. Таке враження, що за цим стоїть ціла армія добре оплачуваних організаторів дозвілля...**

— За цим стоїть справді армія аматорів — талановитих, закоханих

Віктор Прокопенко — серед учасників самодіяльного мистецтва

у мистецтво наших країн, а допомагає їм десяток скромних працівників відділу культури, районного будинку культури, бібліотечної системи... Це Алла Волинець — завідувачка методичного кабінету, директор районного будинку культури Микола Паламарчук, директор бібліотечної системи Павлина Рибак, методисти за жанрами Віталій Хіміч, Галина Сафонова, Юлія Надкринична, Людмила Юхимчук, Тетяна Котик, Ольга Шавінська, Наталя Бойко, наш ветеран Микола Соколюк... Усі вони керівники одного, а то й кількох аматорських колективів...

— *Колись наші степові краї славилася неповторним ткацтвом, і, звичайно, шедеврами вишивки старовинними техніками, писанкарством, художньою ковкою металу, соломом та лозоплетінням, мистецтвом витинанок... Побувавши на III районній виставці образотворчого та ужиткового мистецтва, переконатися, що традиції продовжуються, розвиваються і притаманні нашим краям жанри, і новочасні або ж запозичені в інших народів. Отже, митці Тепличчини йдуть у ногу з часом.*

— Серед наших майстрів ужиткового мистецтва є люди, яких знають далеко за межами України. Це різьбяр по дереву Володимир Обідник, член Американської північно-західної асоціації різьбярів по дереву, відомий ще й як майстер мініатюрних статуєток у японському національному стилі — нецкі. Славиться іконами, які випалює по дереву, Юрій Березін, картинами, інкрустованими зерном пшениці, проса та маку, Анатолій Дем'янин, достойні найпрестижніших музеїв роботи живописців Івана Одноочка з Орлівки, Параски Вінницької із Соболівки, Володимира Годованюка зі Степанівки, Станіслава Немировського, Ярослава Чижевського, Лідії Січак та скульптора, іконописця Миколи Плотникова з Теплика. На високому художньому рівні продовжують традиції плетіння із соломи Ірина Лещенко (Петрашівка), Андрій Буш (Росоша), а які вишиванки й витинанки у майстринь із Теплика — Світлани Динчук, Раїси Гарбуз...

— *Тепличчина не пасла задніх і в образотворчому мистецтві. Тут працював знаний скульптор, мляр Едуард Руппелт, а сьогодні творить відомий портретист і пейзажист Анатолій Рижченко-Янковий... Чи правда, що останнім часом лави митців поповнилися молодими професійними художниками?*

— Можемо похвалитися, що до нас, в село Тополівку, переселилися зі столиці молоді талановиті художники — подружжя Роман Сельський і Тетяна Віроуб, а в Теплик — уродженець Орлівки, уже відомий у мистецьких колах живописець Олександр Майстренко.

— *Ви сказали, що твори деякого з художників заслуговують престижних музеїв... Отут виникає цілком резонне запитання: а хто заважає відкрити картинну галерею чи музей мистецтв у Теплику? Мене засмучує, що досі немає краєзнавчого музею, і це при тому, що мешканці району віддають свої сімейні, художні й етнографічні реліквії на збереження у районний будинок культури. Отже, є така потреба?*

Галина Тарасюк на районній художній виставці разом із працівниками культури Тепличкого району (у центрі — Віктор Прокопенко)

— Є потреба. І сьогодні влада району на чолі з головою РДА Олександром Кравченком та головою райради Леонідом Габінським разом з істориками та краєзнавцями якраз і працює над створенням краєзнавчого музею Тепличчини. Бо наш край багатий і відомими на весь світ людьми. От у Петрашівці 1886 року народився знаменитий борець і тореадор Василь Соловйов-Куценко, той самий, богатырською силою якого свого часу захоплювалися і навіть зустрічалися з ним російський цар Микола Другий і англійська королева. З нашим краєм пов'язана творчість знаменитого байкаря Микити Годованця, який юнаком учителював у вашій Орлівці, відомого єврейського письменника Шолома Алейхема...

— *До речі, Шолом Алейхем ще на початку XX століття на весь світ прославив нашу знамениту вузькоколійку “Гайворон—Вінниця”, з гумором і ніжністю відтворивши тогочасне українське життя в образі потягу, в якому одночасно йдуть представники різних націй і релігій, антиподи, поріднені спільними інтересами, як, приміром, піп із Метанівки і рабе із Соболівки. Пречудова новела...*

— У нашому районі народилася плеяда сучасних українських письменників: Тетяна Яковенко, Петро Гуцал, Галина Тарасюк, Олег Сенчик, Микола Бучко, Василь Піддубняк, Микола Кротенко... А скільки від нас вийшло науковців світового рівня: академік Петро Багрий, Костянтин Яцимирський, Юрій Спіженко, Семен Гітис, є відомі воєначальники, як-от генерал Радецький... Особисто для мене справою честі стало створення літературно-меморіального музею знаної у світі письменниці, великої українки родом із хутора Олександрівка, що біля Соболівки, Галини Журби, яка вимушена була жити в еміграції, в США... Та на все це потрібні кошти, яких не вистачає у бюджеті нашого сільськогосподарського району. Не маємо ми і багатих земляків-меценатів, які б хотіли допомогти...

— *Ще не було так, щоб благодійні починання та не увінчалися*

успіхом... Навесні цього року Ви намагалися зібрати всіх відомих тепличан на свято “Родина”, але щось завадило...

— Була така ідея: зібратися, щоб познайомитися, поріднитися, поговорити про перспективи розвитку району, та завадила наша віддаленість від столиці й зайнятість поважних земляків... Але ми не втрачаємо надії на таку зустріч.

— *Можливо, її варто приурочити до якоїсь дати, наприклад, дня народження Миколи Леонтовича? Перепрошую, Вікторе Володимировичу, але таким чином я хочу повернутися до дуже болючої для мене теми — долі заснованого в 70-ті роки минулого століття музею геніального композитора Миколи Леонтовича у селі Комарівка, де жив і служив священиком його батько, і де композитора взимку 1921 року вбив, як свідчать розсекречені архівні документи, “агент уездчека Грищенко”. Як я переконатися, за останні роки музей кілька разів грабували і нищили вандалами, дах тече, немає охорони... Про це я говорила минулого року по Всеукраїнському радіо і писала в газетах, зокрема і в “Слові Просвіти”. Що змінилося відтоді? Тим більше, що 23 січня цього року минуло 90 років із дня трагічної загибелі Миколи Леонтовича, а 1 грудня — виповнюється 134 роки з дня його народження. Отже, ми на порозі 135-го ювілею знаменитого композитора, який відзначатиме не тільки музична спільнота, а й уся громадськість України, і, сподіваюся, світу...*

— Районна влада зробила все можливе, щоб зберегти колекцію музею, забезпечити охорону приміщення. Зараз шукаємо кошти на реконструкцію музею. Звичайно, 13 грудня (1-го грудня за старим стилем), у день народження композитора, традиційно відбудеться пісенне свято — “Криниця Леонтовича — пісенне джерело”, на якому голова РДА Олександр Кравченко вручить премію імені Миколи Леонтовича самотнім молодим виконавцям і майстрам народної творчості...

— *Розмовляючи з Вами, слухаючи Вас і згадуючи своє, я пережи-*

вала неймовірну гордість за своїх земляків і вдячність долі, що тут народилася, виросла, що тут почався мій трудовий, журналістський і письменницький шлях. У мене є навіть вірш, присвячений моїй малій батьківщині, який починається рядками: “Тут центр Землі і середина світу...”. Я хочу, щоб таку гордість відчував кожен, хто живе тут постійно чи повертається раз на рік напиться з рідних джерел. Не берусь керувати чи наставляти, але щоб славний Теп-

лик-Смілгород, Тепличчина справді стали центром Землі, треба усім його уродженцям докласти зусиль. Як це роблять в інших областях. Можливо, з огляду на економічну скруту 13 грудня на пісенному святі “Криниця Леонтовича — пісенне джерело” оголосити початок всенародної толоки, присвяченої майбутньому 135-річчю з дня народження геніального композитора, та розпочати збір коштів на реставрацію його музею в Комарівці? Патріотичні ідеї завжди об'єднували людей, пробуджували національну гордість, відроджували історичну й генетичну пам'ять, прагнення до праці на власне благо... А якщо людина чи сільська громада внесе свою частку у відбудову музею Леонтовича, то, переконана, їй буде не байдуже, в якому стані музей, наскільки він захищений від вандалів... І беріть на увагу. Такими акціями треба нагадувати, що тепличани — не аморфне населення, а нащадки славних і достойних, здатних на великі справи смілгородців. Як Ви вважаєте?

— Ідея подобається, тим більше, що й ми самі про це думали... Маю надію, що нашу ініціативу підтримають і мешканці району, і наші земляки, які живуть у столиці й інших містах України і за її межами.

— *Що ж, тоді до зустрічі на дні народження Миколи Леонтовича 13 грудня в селі Комарівці Тепличкого району Вінницької області. Успіхів усім нам! І дякую за цікаве і ділове інтерв'ю.*

Спількувалася
Галина ТАРАСЮК
Фото Алли ВОЛИНЕЦЬ

УКРАЇНЬКА
літературна газета

- Найголовніші події літературного життя в Україні та за рубежом
- Найкраща поезія і проза знаних і молодих авторів
- Цікаві рецензії та резонансні книжкові новини
- Відверті інтерв'ю з письменниками
- Гостропроблемна публіцистика
- Фахові літературно-критичні статті

3 січня 2012 року газета виходитиме двічі на місяць на 20 сторінках формату А-3!

Передплатна ціна:

на рік – 117.24
на 6 міс. – 58.62
на 3 міс. – 29.03
на 1 міс. – 9.77

Передплатний індекс 49118
Сторінка в інтернеті www.litgazeta.com.ua

Підтримайте незалежну письменницьку газету!

БУДЬТЕ З НАМИ!

ТРИПІЛЬСЬКА ЦИВІЛІЗАЦІЯ — ПРАМАТІР НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕЇ УКРАЇНИ

Зоя РУЖИН, керівник культурно-просвітницького центру “Золоте зерно” МВПУ, заслужений працівник культури України

Видатний археолог Вікентій В'ячеславович Хвойка провів свої перші розкопки 1893 року на Кирилівських висотах у Києві, де виявив палеолітичну стоянку з кістками мамонта, поселення неоліту та бронзового віку. Наступні розкопки біля Трипілля, Халеп'я, Верем'я та інших сіл підтвердили його припущення: в Україні відкрито нову неолітичну культуру, про що він оголосив 1899 року на XI Всеросійському археологічному з'їзді в Києві. Саме чех Вікентій Хвойка відкрив світу визначну роль України у планетарному цивілізаційному розвитку індоєвропейської мовної спільноти людей білої раси.

Хвойка вважав, що трипільську культуру створили прашури слов'ян — автохтонні арійські племена, які були першими зем-

леробами на теренах Середнього Придніпров'я. Науковець стверджував: “Народ, що створив ці пам'ятки, не міг зникнути безслідно і був ніхто інший, як гілка арійського племені, котрій по праву належить ім'я протослов'ян, і нащадки котрої й донині населяють південно-західну Росію”. Відомо, що в часи Російської імперії південно-західною Росією називали Україну.

Неможливо оцінити той внесок, який зробив видатний археолог для українського народу та світової спільноти. Вшанування археолога Вікентія Хвойки — приклад того, що представники різних націй і народностей, для яких Україна стала Батьківщиною і які своєю працею, життєвим подвигом її прославляють, заслуговують найвищої винагороди. Тож іменем Вікентія Хвойки названо вулицю в Києві, в селі Трипіль відкрито пам'ятник, а в селі Халеп'я — музей, йому присвячують книжкові видання.

За багаторічною традицією, 2 листопада 2011 року в день пам'яті В. В. Хвойки збиралася громадськість на Байковому цвинтарі біля його могили. Отже, маємо готуватися до ювілейної дати — 100-річчя від дня смерті видатного науковця. Маємо шанувати не лише пам'ять першовідкривача трипільської культури, а й належно оцінити його відкриття, яке тривалий час замовчувалося.

УКЛІН ШЕВЧЕНКОВІЙ РОДИНИ

Тетяна ЛІТОШКО, виконавчий директор Товариства “Чернігівське земляцтво”

Через два роки виповнюється 200 років від дня народження Тараса Шевченка. У переддень ювілейної дати навколо вшанування Великого Кобзаря гуртуються численні державні та громадські організації. Видано Указ Президента України від 16 травня 2005 року № 784/2005 “Про деякі заходи з підготовки до відзначення 200-річчя з дня народження Тараса Шевченка” та Розпорядження Кабінету Міністрів України від 2 березня 2011 р. № 167-р “Про затвердження плану заходів з підготовки та відзначення 200-річчя від дня народження Т. Г. Шевченка та 150-річчя від дня його перепоховання”. Але є ще й подвижники, які активізують діяльність громад. Серед них — член правління Міжнародної громадської організації “Земляцтво Придніпров'я” поетеса Зоя Ружин, яка організовує численні заходи на ниві української духовності.

Вшанування матері Тараса Шевченка ініціював 2001 року Герой України Анатолій Авдієв-

ський і заслужений працівник культури України Зоя Ружин. Відтоді майже щороку делегація киян приїздить до с. Керелівка з вінком і короваєм, аби вклонитися світлій пам'яті Шевченкової матері Катерини Якимівни.

Тож у сільському Будинку культури мистецькі колективи організували вечір творчості поетеси Зої Ружин. Її обрано Почесним громадянином села Шевченкове. Зоя Ружин подарувала портрет Т. Г. Шевченка, який винесли на сцену вихованці Ліцею імені Івана Богуна.

Після концерту на сцену вийшла київська делегація, всі тримали в руках картини вихованців Петриківської художньої школи, директор якої знала майстриня Марія Пікуш. Ці роботи привезли з Ліцею імені Івана Богуна, де вони експонувалися впродовж двох місяців. Пересувну виставку організувало земляцтво Придніпров'я. Його діяльність координує Зоя Ружин, яку пов'язує багаторічна співпраця з петриківськими майстрами. Виставка триватиме близько двох місяців у навчальних закладах села, а потім її перевезуть до Канева.

НА БАТЬКІВЩИНІ ТАРАСА

Таміла ЛАТАЙ, учениця Міжрегіонального вищого професійного училища зв'язку м. Києва

Я народилася в селі Богданівка на Київщині, де жила і творила Катерина Білокур. Дім, у якому мешкає моя родина, недалеко від садиби-музею видатної землячки. Багато років поспіль у село приїздили з Києва учні МВПУ зв'язку, аби вшанувати пам'ять художниці, часто виступали в нашій Богданівській школі, організовували концерти, виставки. Тож і я загорілася бажанням ста-

ти ученицею цього закладу. Нині я навчаюся на II курсі МВПУ зв'язку. Дуже цікаво тут і навчатися, і проводити дозвілля. Зокрема я вражена поїздкою до села Шевченкового на вшанування батька та матері Тараса Шевченка. З трепетом у серці стояли біля їхніх могил. Згодом відбувся чудовий концерт у сільському Будинку культури. Гарні голоси, яскраві костюми. Сільський голова М. Падзіна був привітний, як і належить справжньому господареві. Усі отримали велике задоволення від поїздки в Шевченкове село.

ЗНИЩУВАЛИ ДУШУ НАЦІЇ

Анатолій ЗБОРОВСЬКИЙ, м. Ірпінь Київської обл.

Нещодавно у Львові побачила світ двотомна антологія “Розп'ята Муза”, до якої увійшли твори 322 українських поетів, які загинули від рук денікінців, більшовиків, німецьких загарбників, сталінського режиму, полягли на фронтах Першої і Другої світових воєн, померли на засланні й у концтаборах.

Укладач антології Юрій Винничук розшукав понад сто авторів, які раніше публікувалися лише в періодиці у першій половині ХХ сторіччя, уточнив роки смерті багатьох поетів за протоколами “трійок” тощо. Серед цих поетів чимало просвітян. Активні діячі “Просвіти” Микола Кузьменко, Гордій Брасюк, Ольга Андрієвська з Чернігова, Трифон Татарин (псевдонім Т. Краснопільський) із Катеринослава. Віталій Самійленко 1917 року редагував у Павлограді просвітянські часописи “Степ” і “Зоря”. Юрій Будаєк (Покос) був заступником голови білоцерківської “Просвіти”. Микола Дудич зі Львівщини, активний учасник просвітянських

гуртків і церковних хорів, організував у селі бібліотеку. Був районним провідником ОУН, добре знайомий із Романом Шухевичем. Микола Дудич загинув у нерівному бою з чекістами, прикриваючи побратимів. Його дружину Ірину з двома дітьми вивезли до концтабору на 10 років. Осипа Моштуру 20 січня 1942 року разом з іншими активістами “Просвіти” заарештували і розстріляли німці. Марко Боєслав (Дяченко) керував читальнею “Просвіти”. Перебував в УПА і загинув у бою із загонами МВС.

У передмові до книжки Ю. Винничук зазначає: “Голодомор — це не єдина наша трагедія. Друга не менша трагедія — знищення мозку нації. Кожне життя, звичайно, дороге, але коли знищується мозок нації, то це веде до жахливого занепаду...”

Автор дослідив, що майже всі розстріляні поети заявили себе як щирі патріоти совєтської держави. Але це їх не порятувало. Було знищено 90 % українських письменників, художників, науковців, учителів, сільську й міську інтелігенцію. На волі залишилася жалюгідна купка, а ті, що звідали

сталінських концтаборів і мали щастя вийти на волю перед самою війною, потім утекли на Захід. Інші ж, виживши після таборів, у переважній більшості замовкли і до літератури не повернулися.

Були й такі, що не звідали репресій, але воліли зачати́ся.

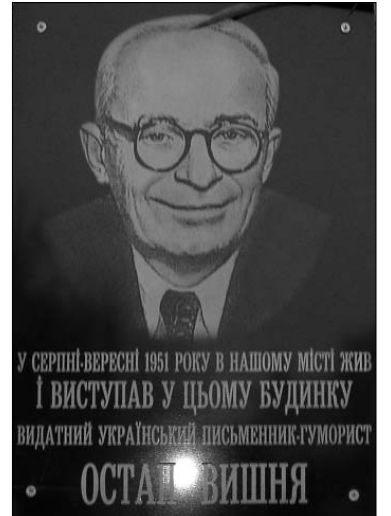
Більшовицький терор не обмежувався фізичним знищенням, а ще й духовним. Нація знала таких жертв, від яких не може й досі оговтатися.

Було б помилкою в усьому винуватити лише сталінський режим, адже репресії почалися задовго до того, як Сталін прийшов до влади. Більшовики вже під час Московсько-Української війни (саме так її називала тодішня преса УНР) поводитися в Україні як гітлерівці: розстрілювали заручників, палили села, переслідували і вбивали членів “Просвіти”. Кому-

ністи знищували мозок української нації. Юрій Винничук закликає: “Тілеві Уленшпігелю попіль його батька Клааса бив у груди. Кожному українцеві, якщо він свідомий українець, а не малорос, повинен бити у груди попіль мільйонів невинно убієнних. І цей попіль волає про помсту, про новий нюрнберзький процес, про те, щоб усі кати були названі поіменно”.

Укладач антології “Розп'ята Муза” Ю. Винничук висловлює подяку працівникам Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника, де він відшукав левову частку презентованих текстів.

ПАМ'ЯТІ ОСТАПА ВИШНІ

Володимир КРАСОВСЬКИЙ, м. Стаханов Луганської обл.

Нещодавно у Стаханові на Луганщині відкрито меморіальну дошку видатному українському письменнику-гумористу Остапу Вишні (Павлу Михайловичу Губенку). Чому саме там? Остап Вишня збирався написати книжку “Шахтарські усмішки”, яка була б продовженням його знаменитих “Вишневих усмішок”. Тож 1951 року він приїхав до шахтарського міста збирати матеріал. Тут жив його друг, відомий на Луганщині хірург-новатор Михайло Шалабала, іменем якого в місті названо вулицю. Михайло Павлович допомагав другу-письменнику у пошуку матеріалів: вони відвідували шахтарські селища довкола Стаханова (тоді місто називалося Кадіївка), бували у шахтарських родинах, розмовляли з гірниками. Записник Павла Михайловича швидко поповнювався цікавими спостереженнями, оповідками, влучними висловами.

Вчителька української мови (згодом голова міського осередку “Просвіти” ім. Т. Шевченка) Гейко Ніна Семенівна давно порушувала перед міськвиконкомом питання про відкриття меморіальної дошки на Будинку культури, де виступав письменник. І лише за нинішнього міського голови Юрія Борисова знайшлося місце для дошки.

...І ось, нарешті, знято покривало з меморіальної дошки. З цієї нагоди своє слово на мітингу сказала Ніна Семенівна. Вона показала світліну — Шалабала в оточенні учнів її класу з портретом Остапа Вишні: “На цій зустрічі Михайло Павлович розповів дітям мого класу про гостювання у нього Остапа Вишні з дружиною, про лікування письменника в міській лікарні і про зустрічі з громадськістю міста. Вже після того, як письменника не стало, я переслала це фото дружині Остапа Вишні Варварі Олексіївни. Вона мені широко подякувала і запросила відвідати кімнату-музей письменника. Я запрошенням скористалася. Після цього між нами деякий час тривало жваве листування”.

Приватний підприємець Геннадій Вікторович Білоусов безкоштовно виготовив саму дошку. Тепер кожен стахановчанин, проходячи повз Будинок культури, обов'язково зверне увагу на дошку, на якій викарбувано: “У серпні—вересні 1951 року в нашому місті жив і виступав у цьому Будинку культури видатний український письменник-гуморист Остап Вишня”.